

No. 4. Székelyi Könyvtár 1714

1714

1714

Morgay M.

sept. 11. fe.
)
-30. p.

DELIBAB

Megjelent s kapható

EMICH GUSZTÁV nemzeti könyvkereskedésében, uri-
és kigyó-utca szegletén:

FÉRJ ÉS NŐ.

REGÉNY.

Irta **KEMÉNY ZSIGMOND.**

2 kötet ára 3 fr. p. p.

MACAULAY ANGLIA TÖRTÉNETE.

Fordította

GSENGERY ANTAL.

Előszetési ár 2 kötetre 5 fr. p. p.

A KARTHAUSI.

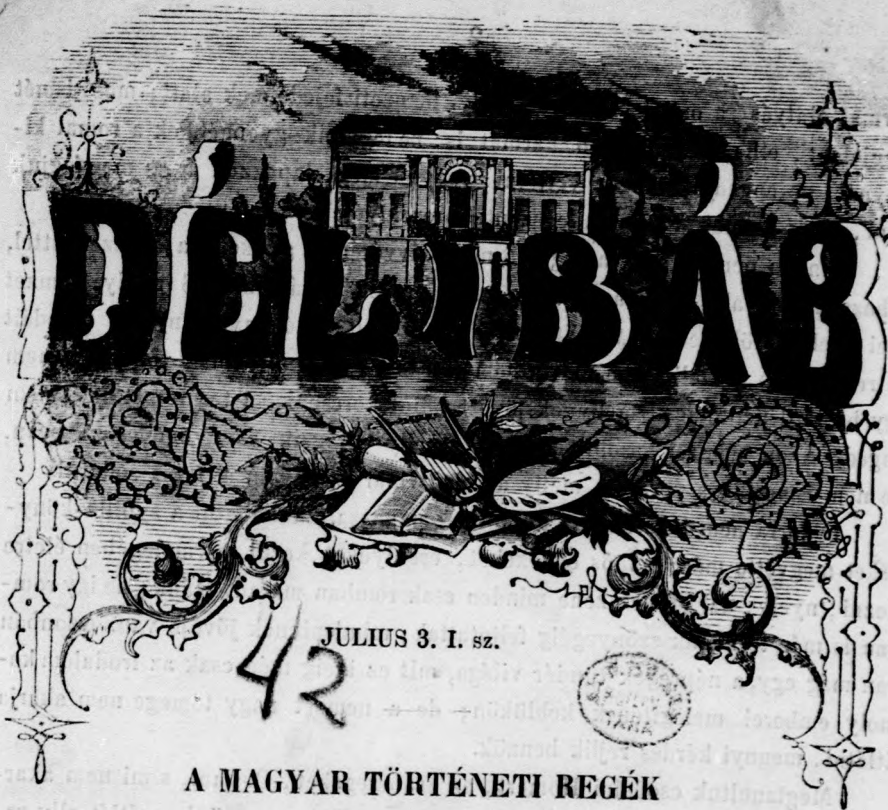
REGÉNY.

Irta b. **EÖTVÖS JÓZSEF.**

III. kiadás. 2 kötet ára 2 fr. p. p.

Budapest

sében, uri-
letén:

ETE.

A MAGYAR TÖRTÉNETI REGÉK

PHILOSOPHIÁJA.

KÖVÁRY LÁSZLÓTÓL.

I.

Sokan lesznek olvasóink közül, kik látva e közlemény czimét, elforgatják azt; de lesz néhány, kit e tárgy azon néma fájdalommal érdekel, mint engemet. Ezen olvasók kétség kívül ismerni fogják a világ legismeretesebb, de reánk nézt legtanuságosabb regéit Roma sybilla-könyveiről? emlékezni fognak reá, mint vitt a cumai nő kilencz könyvet Roma királyához, s mert a király a követelt nagy áron megvásárolni nem akará: előbb hármat, s azután ismét hármat doba a tűzbe, s midőn ekkor is az előbbi árat követelné a három megmaradt darabért: — a király neki a nagyárt kifizette. S lett a könyv Roma védkönyve, mit aztán szentség gyanánt őriztettek.

Igy vagyunk, így leszünk mi a történeti regékkel. A nemzet geniusza, e nemzet sybilla-könyveivel, a történeti hagyományokkal és regékkel, már megjelent kétszer, s hat kötetet bedobott a feledékenység lángjai közé, az első

DÉLIBÁB.

1

hármát Mátyás, a más hármát az erdélyi nemzeti fejedelmek alatt; most ismét megjelent, elhozta az utolsó hármát is: ne legyünk gyengébbek a romai királynál, ne engedjük lángba vettetni, vegyük meg, lapozzuk át, s meg fogjuk látni, hogy bennök a nemzet legszentebb ereklyéje van letéve.

Minden nemzet csak addig él, míg szívvérének gyökere a nemzettesttel, a haza multjával össze van forrva, míg onnan táplálkozik. S melly nemzet ősei nyelvét, öltözetét, tánczát, szokásait, dalait, szóhagyományait, mondáit és regéit nem tiszteli, nem érzi s nem érti már: az nem nemzet többé, hanem egy bastard néptömeg, mellynek jövőt, mint korcsnak, a természet meg nem enged. Azon nemzet hasonlít a fához, melly virágozik és gyümölcsöz ugyan, de nem ismerjük a perczet, melly az első vihar szárnyain el fogja sodorni.

E korra nem lehetend az utókornak panasza. Mondhatni a sybilla-könyveket megvette már; az ős emlékeket, ereklyéket kezdi szívmelegében életre hozni; nyelv, dal, tancz zene minden csak romban maradt reánk; de így romban is már termeink szönyegéig feljutottak; mindeniknek jövője van. Azonban van még egy, a népregék tündér világa, mit ez ideig még csak az irodalom komoly emberei melegítének keblükön; de a nemzet nagy tömege nem akarja átlátni, mennyi kérdés rejlik bennök.

Megtanultuk csodálni Homért, az arab regéket, Ossiant, s mi nem akarjuk méltányolni nemzetünk nagy költőjét, melly nemzetünk multját oly ragyogó színekkel megénekelte. Bámulunk minden idegent, s mi nem akarjuk kihallgatni a hazai költőt, kinek nyelve maga a virágzó tavasz, érzelme maga a gyöngytermő tenger, phantasiája a legédesebb tündér szárnycsattogás; melly mint a Memnon szobra, ha meleg sugár lövell felé dalt zeng, lesujt, felemel, bánattal tölt, lelkesít. Minden, minden költő az emberiség vigasztalására van hivatva, de az én ismeretlen nagy költőm vigasztal s lelkesít, őseink szellemét leheli keblünkbe.

Nem gondolnám, hogy ne képzeljétek, ki ez ismeretlen nagy költő, melly most mint proféta áll elő, s egyik kezét a nemzet ó-testamentomára a történetén, más kezét a nemzet új-testamentomára a fiatal nemzedék keblén nyugtatva, oly igéző szépen szól; vagy előáll mint költő, forgatván a történet lapjait, dalban zengi el a hős tetteket, oly nyelven, mit a férfi szeret, mire a gyermek hevül, s a leány könyeket ejt.

E költő ki lenne más, mint a nemzet geniusza, a népköltészet szelleme. Egy szellem, mit nem látunk, csak műveiben ismerünk. Egy nemzeti sybilla, melly multunkat és jövőnket hozta le a nép ajkán, s melly jövőt csak úgy ígér, ha miként Roma e könyveit, mi is szüzekkel őriztetjük. Át kell őket a dal honába, szüzeink keblébe tülteni, át kell tenni azon szívek melegébe, melly

alól a nemzet jövője fog felvirulni: s a nemzetiségnek olly oltárt emelénk, mit a bibliával szólva, sem a tolvajok el nem lopnak, sem a rozsdá meg nem emészt.

II.

Miket eddig mondék, az érdeklő az egész népköltészet körét. A reánk maradt népdaloknak szinte meg van fontosságuk, de ezek nem annyiban a történeti, mint a nép bölcsesletéből keletkeztek.

A népregék és hagyományokban egészen egyebet látok. Egy episodját, töredékét látom minden regében egy nagy eposnak, mellyel a nagy költő, a nemzeti költészet szelleme, hazánk nemzetünk multját kísérté. Ugy szeretném látni, hogy egykor ezen episodok, rhapsodiák egy egészszé fognak alkotatni; hogy napfényre jönnek minden egyes darabok, s egy lángész azokat összegyűjti, kiegészíti, egygyé alkotja.

Mert ki mondja meg nekem, mi folyt sajátlag Homer tollából, a mikor tudjuk, hogy a töredékeket századok mulva a Lykurg kora gyűjté össze? ki mondja meg a persa regékből mit irt Hamay királyné, s mit vett fel a nép ajkáról? senki se tudja megmondani már; de azt mindenki bevallja, hogy ki e két költeményt összeszedte, nemzetének dicsőséget s erőt kölcsönze.

Mi is az a nemzeti költészetben, mi nagyot és kicsinyt, multat és jövőt egyaránt elbájol, elragad vagy fájdalomba dönt? Hol van a láthatlan emlő, mellyből a nemzet a testvériség édes tejét szívja? hol a láthatlan ideg, mi a nemzet fiai mindenikének szívében átszövődik. Bár mi legyen e közös fejthetlen vonzerő, annyi igaz, hogy legnagyobb költők azok valának, kik nemzetök ajkairól lesték le a dalt.

Azon regéje az ókornak, miszerint még a madár is szebben énekel, melly Orpheus sirján fészkel: nem tehete egyebet, mint hogy a költő nemzete multjának sirján emelje fel lantját. Csak ugy kelnek lantjára myrmidonok a földből, ugy épül védfal lantjának hangjára, s ugy állanak elő a delphinek vészidején, hogy partra szállítsák a tenger hullámi közül; csak ugy lelkesülhet lantjára a nemzet minden rétege.

Szerencsés azért a nemzet, melly összeszedi az ősköltészet ő hagyományait? A görögökön s perzsákon kívül még ott vannak Ossián dalai; ott vannak Judaea költészetének maradványai, s e népeket, mit a sors szétvert, mondhatni nagyrészt csak ő költészetének könyve tartja össze.

Ki ne gondolna tehát fájdalommal reá, hogy nekünk illy könyvünk nincs? s ki ne örvendene a gondolatnak, hogy még lehet, hogy még nincs minden elveszve. Az újabb időben a népdalok mellett a népregék mezején is látánk virágszedőket megjelenni. De azt hiszem, legtöbb csak költészeti

becsét látta e töredékeknek; nem gondolt reá, hogy az a nemzet története valamely töredékének megéneklése, vagy tán csak sejdítettő allegoriája.

Én Erdélyről sok történeti regét közöltem már, s minél több regét hallottam, annál inkább meggyőződtem arról, hogy a néprege költészet nem egyéb, mint hazánk történetének eposa, s hogy az egyes regék nem egyebek, mint ez epos rhapsodiái vagy annak episodai.

Merésznek fog tetszeni egyelőre állításom. De ha ezen regéket a történeti eseményekkel összehozom, csaknem mindenben fel lehet találni azon kor rajzát, mellyben azon rom virágzott, mellyről a rege szól. S megkísértem kimutatni, miszerint e rege-epos nem csak egyes kort karol fel, hanem ős történeteink homályától, le egész napjainkig mind kíséri a történet lapjait.

Nem vagyok költő, hogy belőle egy kiegészített költeményt igérjek. Történeti buvár vagyok, ki a nép emlékeztengere szélén járdalva, várom az apály és dagály játékát, s koronként lesem, ha újabb drágagyöngyöt nem vetett-e partra az emlékezet a feledékenység mélységéből. Régiségbuvár vagyok, ki e regékben egy-egy gyönyörű szobordarabot látok s gondosan felveszem a setétségből felmerült egyes darabot, s keresem a többi részeket. Elásott kincs-kereső vagyok, virasztok az éjféleken, lesve, ha nem gyul-e ki valahol egyegy századokig rejtve volt nemzeti kincse a történeteknek? S nagyon sajnálom, hogy nem lehetek csak kevés időre költő, hogy az eszmét, mit e regék lelkemben előidéztek, fen hagyhatnám s bebizonyítanám, mikép e regék csakugyan egy nemzeti epos rhapsodiái; hogy megmutathatnám, mikép e regék tanulmányozása dolgozása nemzeti költészetünknek olly sajátságos aknáját nyitná meg, mellynek eredetiségét Europa tisztelné! (Folytatjuk.)

SZERELEM ÉS HIUSÁG.

NOVELLA.

KEMÉNY ZSIGMONDTÓL.

I.

Uj elevenség, uj élet Pesten.

Alig ismerhetni többé rá.

Nagyobb birtokosaink, kik hazánkban csak néha fordultak meg, most Pesten akarnak lakni.

Sokan már szállást is fogadtak, vagy ős palotáikat még fényesebbé és kényelmesebbé alakítják.

Széchenyi gróf még a tavali lóversenyen megpendítette az állandó nemzeti színház kérdését, és szavai meleg részvételre találtak.

A lánczid terve elől az akadályok egymásra tűnnek.

S mennyi vitatás foly mindenütt!

A casinóban a nemes gróf vizek szabályzásáról, mocsárok kiszáritásáról és csatornákról beszél, mellyek olly nagy hitelű társulatok által építtetnének, miként ezek' jegyei készpénz kelyett fogadtatnának el és a közforgalomba átmennének.

— Még vasutakról is kellene gondolkoznunk: — szólt Coranini Robert, egy vonzó külsejű, mivelte modoru idegen, ki évek óta mulat Pesten, s a felső körökben, bár családviszonyai iránt majd senki sem tudja magát tájékozni.

A vasut megemlítése hideg mosolylyal lőn fogadva, mint szokás a szenvedélyes tervekészítők véleményével bánni, kik a legujabb eszméken lovagolnak, és a kétséges kísérleteket előszeretettel karolják fel.

— Végre is, — mentegetőzék Robert, látván az általa okozott kellemetlen benyomást, — szilárdul meg vagyok győződve, hogy Magyarország a természet-től vasutakra van kijelelve, és sehol olcsóbban nem lehetne a közlekedés ezen módját életbe léptetni, mint nálunk.

Most többen tekintettek kétkedőn rá.

— Még csak minap nyílt meg a liverpool-manchesteri pálya, szólt egy tekintélyes szónokunk, s még csak ezentul világlik ki, hogy ezen új neme a szállításnak kielégíti-e a reményeket, mellyek hozzá vannak csatolva? Nekünk, magyaroknak, kik kevés erővel rendelkezhetünk, csupán megpróbált sikerű vállalatokhoz lehet kezdeni. Bizzuk másokra az experimentatiokat.

A körülállók arczáról látszott, hogy Robert egészen meg van czáfolva, s ő sokkal finomabb tapintattal bírt, mintsem egy megbukott ügyet makacsul védjen. Különben is a jó társalgás soha sem fajulhat vitatkozássá.

— Épen most érkeztek meg Veselényi vérebei, mellyeket az angol király főlovászmesterétől kapott ajándékba: szólt A . . . gróf más irányt adva a beszélgetésnek.

— Megnéztük már, kitünőleg szépek: mondák többen.

— Közelebről F . . . barátunknál próbát is fogunk velök tenni: emlité egy fiatal mágnás. S te is ígérkeztél?

E kérdés Roberthez volt intézve.

— El fogok menni; válaszolta ez.

Széchenyi most alkalmat vett a parforce-vadászatra, melly legférfiasabb élvezet és a lótenyésztéssel szoros kapcsolatban áll, vonni a közfigyelmet. Ed-digi agarászainkat ő tisztán csak a mulatság, a szórakozás kérdésének tartá, míg az angol hajhában magas czélt vett észre.

Nézetei mély benyomást szültek, s rögtön aláírásív tétetett a casino asztalára egy társaság alakulása végett, melly angol kopókat volt hozatandó.

— Megint új vállalat: suttogták örömmel még az olvasó szobában is.

— S ki áll élén? kérdé egy tudós táblabíró, ki juratukora óta lóra sem ült.

— Gróf Széchényi István: mondák.

— Sietek, hogy az aláírással el ne késsem: szólt tudósunk a Jelenkort kezéből letevén, és szemüvegét, mielőtt tőkjába dugná, tarka zsebkendőjével gondosan törölgetve.

Hagyjuk táblabíránkat az aláírásívhez kíséretünk nélkül közelíteni, mert figyelmünket a Széchényi körétől nem messze egy más tömb is, melly Vesselényitől nyer ihletést és eszmét, nagy mértékben izgatja.

A felső táblai ellenzék vezére épen Erdélybe akart indulni, hová egy királyi biztos teljhatalommal sietett, hogy a régi rendet, melly — mint mondaték — sarkaiból kimozdítva volt, megint visszaállítsa.

Illy hír bő anyagot nyújtott a legélénkebb értekezletekre, s Vesselényi egész név jegyzékét hozá fel a sérelmeknek, mellyeket körüle mindenik jól tud ugyan; de azért mégis fokonként növekvő meglepetéssel hall.

Az egész tömb lelkesülve, felvillanyozva van, s a vita olly eleven szinezetet vált, annyi erélylyel, hévvel foly, hogy a másik körből, melly az anyagi kérdések által volt megkapatva, mind többen szállongának a terem azon szögletéhez, hol Vesselényi szelleme napként uralkodik a kisebb elmecsillagok fölött. A nagy szónok, ki különösen szeretett hatni és fényleni, némi benső elégtétellel látta, hogy versenytársának, kit az alkotmányos kérdésekben igen engedékenynek hitt, összeinte bámulói is azon varázsabroncsba kezdenek rendre átlépni, mellyben szelleme kormányozza a kedélyeket, mellyben ő mozgatja az indulatokat, teremti a meggyőződést, szabja ki az irányt. Megkapatva tehát a diadalvágya, a siker által, balkezének hüvelykét egyik mellénygombja fölébe szurván, hátraszegett nyakkal, előretolt mellel, imponáló állásban, s dörgő érezhangon tett néhány általános észrevételt arról, hogy a politikában is tiszta hirt szeret tölteni és az akadályokról vissza nem rettenve, mindenütt az egyenes ut barátja.

Ez nagy sensatioval fogadtaték.

Széchényi, ki a kandalló előtt — honnan a többi moesárszárítók, vizszabályzók és sportsman-ek szétszállongoltak — élénk vitatkozásban vala Roberttel; most karon fogván őt a terem ajtója felé halad.

Midőn Wesselényihez közelebb ért, ez a távozóra tekintve kérdé: — kedves barátom! hová mész?

— Budára a magyar színházba.

— Várj. Én is elkísérlek.

Széchényi magasra emelt szemöldekkel mondá: — hiszen te nem jöhetsz velem.

— Na! hogyan kedves barátom?

— Mert én szép csendesen a hidra kerülök; te pedig az akadályoktól vissza nem rettenve, egyenest a Dunán fogsz átsétálni.

Ezen élezet némelyek találónak, többen él nélkülinek gondolák.

De Wesselényi, ki régi barátjától szokva volt a politikai kérdésekben védvek helyett ötleteket és tréfás czélezatokat hallani, nevetve csatlakozék Széchényihez, s utánok az egész társaság színházba indult, melly akkor, bár a szigorubb igényeknek mindenben megfelelni nem tudott, már a felső aristocrazia nagy pártolásával dicsekedheték.

II.

Illy részvét a közdolgozokban üditőleg hatott a közvigmakra is.

Fényes bálók és estélyek válták egymást fel.

Igéző lények, kiknek mosolya a mennyország megnyílása, de a kiknek hódító tekintete eddig a külföldi salonokban bűvölt és boldogított, most a casino tánczteremében lebegtek szemünk előtt el — mint egy szép költői álom — könnyen, kecsesel, szivingerlőn, lélekreszkedettőn.

Tündércink száma naponként nőtt.

S pár év óta olly delnöket is láttunk Pesten, kik eddig a Párizson kívül töltött téli évszakot, tán épen egy hosszú hamvazó-szerdának képzelték.

A magasb társaság házi mulatságai is megszűntek igen szűkek és kizárók lenni.

Ugyannyira, hogy beszélyünk kezdetekor már Budapest bájosb alakjait gyakran lehetett koszoruba füzve látni.

Ki a legszebb virágszála e koszorunak? nehéz elhatározni, mint általában sok más kérdést, melly a kíváncsiságot ingerleni szokta; de csakugyan a lányok közt Gévey Sarolta kisasszonynak van legnagyobb udvara, . . . igen, ő annyi imádót számlál, ha közülök mindeniknek — Turandot herczegnőként — megoldásul egy talányt adna föl, a Regélő egész évi folyamát érdekessé tehetné.

Azonban az idén mégis szerenese-csillaga körül ködök és árnyak lebegnek, bár pusztá szemmel alig sejthetők.

Sarolta souverain joga a férfi szivek felett — ah! ezen annyi kecsesel gyakorolt jog, mellynek isteni eredetét és teljhatalmát eddig senki kétség alá vonni nem merte — a fársáng kezdetén fenyegetve lőn.

Nem mintha ő mesés hatást ne idézett volna a táncztermekben minden-

kori megjelenésével; nem mintha a kik Mink asszony gúnyhangját és Wild úr páratlan tenorját szerették, vagy a kik Kántorné magas tragikai és Lendvayné gyermekteleg szerepeiben gyönyörködtek, ne áldozák vala hajlamaikat föl csak azért, hogy azon színházban lehessenek, hol az első emeleti páholyból Sarolta — ki Thalia templomát előadások szerint cserélte, — fordítja látcsőjét is az arszlánvilág felé; nem mintha a tömjénfüst és bók gyérült volna a szép bálványkép körül: — de ... ah! e de-t miként tudjam ugy megmagyarázni, hogy se többet se kevesebbet ne mondjak, mint a mennyit akarnék.?

Tehát Sarolta udvarlói között most is akadt, mint a mult fársángocon egy kettő, ki a szerelem édes örjögésével nézett éjsötét szemei közé, de ő az idén már nem merete hinni, hogy sikerrel kísérthesse meg, mit hajdan Shafersbury kisasszony, kinek lovagja hűségjelül félszemét tizévig tartotta behunyva. Ő többé illy merészségre nem gondolt, pedig a mult fársángocon talán nem képzelte volna lehetetlennek. S tudatik, hogy a szép leányoknál, kik tetszelgéshez szoktak, a szerénység növekedése az önbizalom csökkenéséből foly, mi viszont náluk apró és másoktól észre sem vett adatokon épül.

Sarolta még mindig varázsolt és bámultaték; de — mert magát csalni nem akarta, — kezdé sejteni, hogy vetélytársai támadnak, kiknek későbbi diadalmuk iránt a kezesség éveikben van.

Ő t. i. már a negyedik fárságon tánczol, s a mostani tél különösen kecses leánykakat vitt a gyermekszobákból a báltermekbe.

Saroltát szépségeért akár egy király elvehette volna, miveltsége s nemes érzése iránt nem volt panaszra ok, de szokásai és örömei csak egy kényelmes háztartás rámaiba fértek be, bár, mint tudatott, hozományá kevés lehet, miután családá egyedül hivatalviselés által tartá magát felszinen. . . .

Az 183*-ki téli saison ragyogón kezdődött és folyt. Sarolta a bálakon dicső, innepelt, isteni szépség volt. Ő tánczolt, mosolygott, hódított, s a fársáng végén egy gyors eltökéléssel Coranini Robertnek adta kezét.

E hir, mellyet az esküvő előtti napokon sem akart senki hinni, valóságoskor nagy zajt gerjesztett.

Többet beszéltek róla, mint a politikai és anyagi kérdésekről, mint Széchenyi munkáiról és Wesselényi szónoklatairól együttvéve, — t. i. a salonokban, s egy hétiig.

Később, igen megfoghatólag új érdekek merültek föl, új események történtek, mellyek a közfigyelmet másfelé irányozták; de az aristocratia ifjabb része a vadászaton, lovaglás közben, poharazásai alatt és a nagybőjt miatt zajtalanabbá vált házi estélyeken, még sokszor tanakodék Sarolta férjhezmeneteléről.

Mi lehet oka? fejtegették, fontolgaták.

Tán Guszti külföldre utazásáért történt, tán Stephi volt hűtelen, vagy Adolfnak nem kellett volna H... grófnéhoz járni, vagy a kis tánczosné miatt van, kit Oskár a télen annyiszor kocsiztatott... Aztán Sarolta, mint látszott Izidort szerette, vagy mi sokkal valószínűbb Arthurt, s Leó bizonyosan meg is kérte volna őt, ha szülei nem ellenzik, vagy Egmond, ha Idával nincs mátkaságban, vagy Tihamér, ha oskoláját bevégzi, vagy Aladár, ha a p a n a g e - j á t növelik, vagy Gyula, ha c h a r g e - á r ó l lemond, vagy Endre, ha nagynénje meghal, vagy Tasziló, ha a majoratust megkapja. És Sarolta mégis egy Coraninihoz megy férjhez, ki derék fiu, nagy talentum, a jég hátán is megél, de nincs semmije, s az ember azt sem tudja: hogy ki? Pedig lehetetlen Saroltának Coraninit szeretni, merőben lehetetlen. Ő nem ragaszkodhatik Coraninihoz. S mennyi kilátásról mondott le érette! Most már Albert is állítja, hogy elvette volna, s Frigyes az esküvő alatt szobájába zárkozék, s mind a két pisztolyát megtöltötte — az egyik Pirco, a másik Kuchenreiter volt — s midőn vadásza belépett a Pirco épen felvonva vala, s ő merengőn nézett csőjébe. Szegény Frigyes! jó, hogy hamar tud feledni. Mekkora kilátásai voltak tehát Saroltának, s mégis kezét Coranininak adja, s mi több, szerelem nélkül! Igy történnek aztán a bal-házasságok, mellyekben a félrelépést hibáztatni sem lehet...

Az urfiak nézeteit untig hallók már: valjon maga a bálók királynéja, a hasonlíthatlan Sarolta mit gondolt, mit érzett, midőn Coraninihoz kötö sorsát?

Ah! ha ő tisztában volna szívével!

Anyja hivé, hogy szerelem által kötött frigyre adott egyezést.

Nagynénje állítá, miként Saroltának más komoly hajlama nem is volt.

De Elvira, ki Sarolta titkainak hű bizományosa, tőle többször hallá: hogy Coraninit csak becsüli.

S mellyiket ámitá Sarolta? Az anyát? a rokont? vagy barátnét?

Egyiket sem.

Mert a lánynak, ki tetszelgeni akar, szive maga előtt legnagyobb talány; míg a tetszelgő nő azért szereti szívét rejtélynek tartani, hogy fölmentve legyen nem követni.

Az ritkán ismeri valódi érzelmeit; ez pedig gyakran önmagától elvitatja.

S mit meghasonlott kedélynek nevezünk, a némbereknél e két jelenségből támad.

Sarolta, ha a legfelsőbb körü társasággal találta Robertet, ki csak személyes tulajdonaiért jutott a h a u t e - v o l é e b a, míg a többiek kétségtelen czimmal; Sarolta, ha a nővilágtól irigyelt udvarlót fogadta el, kik a gazdagság varázsával a még alig virágzó ifjukorét is egyesíték, míg a mellettek álló Robert komoly de kifejezésdús arczáról a fiatal évek frisesége, elevensége és

bűbája már tűnni kezdett: oh! ilyenkor az innepelt és hiú leány csak barátságot érzett Robert iránt, s bántva lett volna, ha valaki más és mélyebb alapnak képzelné rokonszenvét, melly egyébiránt soha egészen megtagadva vagy beleplezve nem volt.

Azonban a helyzetekkel észrevétlenül változék a látpont is, honnan saját szívének rejtélyei közé tekintett.

Akkortájt az előkelőbb családok szégyelték volna nyáranként Pesten lakni, és Saroltát is nagynénje pár hónapig magához szokta vinni.

Ezen hónapok éles ellentétben voltak a többiekkel.

Mert a nagynéne kastélya Trencsénmegye regényes, azonban félreeső vidékén feküdt.

Sarolta mindig bizonyos apáczai világlemondással szánta magát a nyári s a i s o n r a, s ez volt kétségkívül a legnagyobb áldozat, mellyet a külilledelemért tőn.

De ha már egyszer falun és udvarlók nélkül kellett élnie, sok ügyességgel birt a magányt, mennyire csak lehet, kellemessé tenni.

Gondal öltözkedék, mintha naponként társaságot várna.

Figyelemmel olvasott, mit télen soha sem tett.

Zongoráján a nehezebb darabokat próbálta játszani.

Néha aquarelle-ben gyakorlá magát, s bár festvényei a művészettől távol estek, birtak némi bevégeztséggel és sok kellemmel.

Lovagolni szeretett, még hosszabb ideig is; de bár nem tulságos félelemből s nem is gyakorlatlanságból, került minden alkalmatlant vagy koczkázatót, s hogy mélységek felett száguldjon el, vagy egy nagyobb árkot ugrasson át, arra sok kísézőnek kellett volna összegyűlni, még pedig az elegans világból, mi nagynénjénél lehetlen volt.

Sarolta fehér kis kezeivel a virágokat nemcsak leszakítani és bokrétába kötni tudta; de széttépni, s ha különben az unatkozástól félt, megvizsgálni és fölismerni is. Ő a fűvészet elemeibe avatva volt.

S ha ennyi szórakozás, ha a kötés, hurkolás és himzés is, nem bírta minden óráit betölteni, akkor kész volt nagynénjét déleesti imára az udvari kápolnába elkísérni, sőt gyógyszerzárral a falu betegeihez is; bár a kis ablaku szobák sötét és meleg lege kedvetlenül hatott reá, bár a csekélyebb rosz szag undorítá, s idegingerültség nélkül alig nézhetett a moeskos rongyokra, a szépizléstelen szenvedésekre — minők a betegségek legtöbb nemei — s különösen az olly sebekre, mellyek nem veszik eredetöket — mint a párbajnál — külső sértésből.

Megtörtént azonban, hogy minden tevékenysége mellett, Sarolta néha a

merengés közé ragadtaték, ámbár félt az alkalmatlan hangulatoktól, mellyek a kizsákmányolt vagy kielégítetlen szivre vonatkoznak.

Ő nem szeretett megaláztatásokra gondolni; pedig noha mindig hódított, állandó diadaljelekkel alig dicselkedheték.

Sokaktól volt imádva, míg körüle barátnéi rendre férjhez mentek.

E tapasztalat sérté hiuságát s midőn Sarolta multjába mélyedt, néha elveszté még a reménység erélyét is. Illyenkor szívének vágyai a nélkül, hogy egy csomóba égtek volna, szétoszlottak, és mint a bolygófény szűkdelve, röpkedve majd itt majd ott tüntek föl. Elfárasztották őt, de nem vezették.

Szereneséjére a nagynéne lakása, s a vidék, melly azt környezé, sokkal idyllibb volt, hogysen szelid és kiengesztelő hatását ne éreztetné még vele is, ki a természetben gyönyörködni inkább csak akart, mintsem tudott.

Sarolta, midőn almásszürke lován virágzó völgyekben és sötét erdők keskeny ösvényein bolyongott, vagy midőn magánosan, minden követő nélkül sétált a parkkal határos ligetek árnyában, és a feltünőbb növényeket, ha megtetszettek lerajzolá, észrevétlenül lassanként majdnem olly álmataggá lön, mint egy növendék leány, kinek — hogy reményei épen maradhassanak — élményei még nem voltak.

A lombok közül madárdal idvezlé, az égből könnyü fellegek köszönték, a patakok rengő hullámai vele sutogni kezdetek. Őt szólítá meg a rejtőző kakuk, neki zsongottak a mező titkairól a méhek, őt figyelmezteté kopogásával a harkály, neki adott jelt füttyével a rigó, megtört dallamaival a szél. S ha a beszédes természet által, melly számára látszott közlékennyé válni, merengéséből felébresztetett, s egy megzörrenő harasztra veté szemét, vagy feléje siető lépéseket hallott, — ekkor dobbant szive többnyire Coraninit juttatá eszébe, mintha őt várná, mintha vele akart volna találkozni, mintha általa lepetnék véletlenül meg.

A falu, mellynek előterén a nagynéne kastélya állott, hegyektől vala bekerítve, s ezeknek kékellő pontjai néhol olly igézők, hogy a tündérkép kiegészítésére, lehetlen volt Saroltának ide egy vadászlatot, oda egy lovagvárt, a harmadik helyre meg egy csendes sweitzi kunyhót nem képzelní. Néha elővette tehát a rajzont, s papírra tevé a phantasticus épületeket, mellyeket a tájék szépítésére gondolt ki, s a csinos vázlaton, ha elkészült, mindig lehetett a kapuivek mellett, a terrászon, vagy kertsövényen egy vándort, egy művészt vagy lovagot látni, kinek alakja Coroninira emlékeztetett.

Ha zivatar dühöngött a vidékeken, s az akácok ágait, a fenyvek derekát tördelte; ha szakadva omlott az ár a fellegekből alá és a völgy szűk nyílásain végig; ha Sarolta — ki az elemek harezában inkább érzé a rémülést, mint a költőt — az ablakhoz lépett, hogy leereszsze a függönyöket, s ekkor a czi-

bübája már tűnni kezdett: oh! ilyenkor az innepelt és hiú leány csak barátságot érzett Robert iránt, s bántva lett volna, ha valaki más és mélyebb alapnak képzelné rokonszenvét, melly egyébiránt soha egészen megtagadva vagy beleplezve nem volt.

Azonban a helyzetekkel észrevétlenül változék a látpont is, honnan saját szívének rejtélyei közé tekintett.

Akkortájt az előkelőbb családok szégyelték volna nyáranként Pesten lakni, és Saroltát is nagynénje pár hónapig magához szokta vinni.

Ezen hónapok éles ellentétben voltak a többiekkel.

Mert a nagynéne kastélya Trencsénmegye regényes, azonban félreeső vidékén feküdt.

Sarolta mindig bizonyos apáczaik világlemondással szánta magát a nyári s a i s o n n a, s ez volt kétségkívül a legnagyobb áldozat, mellyet a külilledelemért tőn.

De ha már egyszer falun és udvarlók nélkül kellett élnie, sok ügyességgel birt a magányt, mennyire csak lehet, kellemessé tenni.

Gonddal öltözökdék, mintha naponként társaságot várna.

Figyelemmel olvasott, mit télen soha sem tett.

Zongoráján a nehezebb darabokat próbálta játszani.

Néha aquarelle-ben gyakorlta magát, s bár festvényei a művészettől távol estek, birtak némi bevégzettséggel és sok kellemmel.

Lovagolni szeretett, még hosszabb ideig is; de bár nem tulságos félelemből s nem is gyakorlatlanságból, került minden alkalmatlant vagy kockázatot, s hogy mélységek felett száguldjon el, vagy egy nagyobb árkot ugrasson át, arra sok kiséronék kellett volna összegyűlni, még pedig az elegans világból, mi nagynénjénél lehetlen volt.

Sarolta fehér kis kezeivel a virágokat nemcsak leszakítani és bokrétába kötni tudta; de széttépni, s ha különben az unatkozástól félt, megvizsgálni és fölismerni is. Ő a fűvészet elemeibe avatva volt.

S ha ennyi szórakozás, ha a kötés, hurkolás és himzés is, nem birta minden óráit betölteni, akkor kész volt nagynénjét déleesti imára az udvari kápolnába elkísérni, sőt gyógyszerzárral a falu betegeihez is; bár a kis ablaku szobák sötét és meleg lege kedvetlenül hatott reá, bár a csekélyebb rosz szag undorítá, s idegingerültség nélkül alig nézhetett a moeskos rongyokra, a szép-izléstelen szenvedésekre — minők a betegségek legtöbb nemei — s különösen az olly sebekre, mellyek nem veszik eredetöket — mint a párbajnál — külső sértésből.

Megtörtént azonban, hogy minden tevékenysége mellett, Sarolta néha a

merengés közé ragadtaték, ámbár félt az alkalmatlan hangulatoktól, mellyek a kizsákmányolt vagy kielégítetlen szivre vonatkoznak.

Ő nem szeretett megaláztatásokra gondolni; pedig noha mindig hódított, állandó diadaljelekkel alig dicselkedheték.

Sokaktól volt imádvá, míg körüle barátnéi rendre férjhez mentek.

E tapasztalat sérté hiuságát s midőn Sarolta multjába mélyedt, néha elveszté még a reménység erélyét is. Illyenkor szívének vágyai a nélkül, hogy egy csomóba égtek volna, szétozlottak, és mint a bolygófény szökdelve, röpkedve majd itt majd ott tűntek föl. Elfárasztották őt, de nem vezették.

Szerencséjére a nagynéne lakása, s a vidék, melly azt környezé, sokkal idyllibb volt, hogysem szelid és kiengesztelő hatását ne éreztetné még vele is, ki a természetben gyönyörködni inkább csak akart, mintsem tudott.

Sarolta, midőn almásszürke lován virágzó völgyekben és sötét erdők keskeny ösvényein bolyongott, vagy midőn magánosan, minden követő nélkül sétált a parkkal határos ligetek árnyában, és a feltünőbb növényeket, ha megtetszettek lerajzoló, észrevétlenül lassanként majdnem olly álmataggá lön, mint egy növendék leány, kinek — hogy reményei épen maradhassanak — élményei még nem voltak.

A lombok közül madárdal idvezlé, az égből könnyü fellegek köszönték, a patakok rengő hullámai vele sutogni kezdetek. Őt szólítá meg a rejtőző kakuk, neki zsongottak a mező titkairól a méhek, őt figyelmezteté kopogásával a harkály, neki adott jelt füttyével a rigó, megtört dallamaival a szél. S ha a beszédes természet által, melly számára látszott közlékenyvé válni, merengéséből felébredtetett, s egy megzörrenő harasztra veté szemét, vagy feléje siető lépéseket hallott, — ekkor dobbant szive többnyire Coraninit juttatá eszébe, mintha őt várná, mintha vele akart volna találkozni, mintha általa lepetnék véletlenül meg.

A falu, mellynek előterén a nagynéne kastélya állott, hegyektől vala bekerítve, s ezeknek kékellő pontjai néhol olly igézők, hogy a tündérkép kiegészítésére, lehetlen volt Saroltának ide egy vadászlatot, oda egy lovagvárt, a harmadik helyre meg egy csendes sweitzi kunyhót nem képzelni. Néha elővette tehát a rajzönt, s papirra tevé a phantasticus épületeket, mellyeket a tájék szépitésére gondolt ki, s a csinos vázlaton, ha elkészült, mindig lehetett a kapuivek mellett, a terrászon, vagy kertsövényen egy vándort, egy művészt vagy lovagot látni, kinek alakja Coroninira emlékeztetett.

Ha zivatar dühöngött a vidékeken, s az akácok ágait, a fenyvek derekát tördelte; ha szakadva omlott az ár a fellegekből alá és a völgy szük nyílásain végig; ha Sarolta — ki az elemek harcában inkább érzi a rémulést, mint a költőit — az ablakhoz lépett, hogy leereszsze a függönyöket, s ekkor a czi-

kázó villám, fényével szemét vakítá, dörgésével idegeit reszkedteté meg: . . . ah! Sarolta az illy percekben szorongva nézett a szobában körül, mintha keresne valakit, kire gyöngesége támaszkodhassék, s gondolatai a veszély sejtelmével egyszerre idézték föl Coranini nyugodt, bátor arcját.

Soha más férfi alakja nem jelent képzelmeinek meg, mihelyt erélyt, szilárdságot és őszinteséget keresett.

Még Pesten is, hol a tetszelgési vágy hamar altatá el azon benyomásokat, mellyek a falusi magányban elevenek és tartósak voltak, még a nagyvilági hivalkodások közt is valának percek, mikor reá igézetes varázsszal hatott Coranini Robert.

Ha egy lányt jegyese könnyelműen odahagyott, vagy önzésből feláldozó; ha a zajos orgiakon a kedvenc udvarlók botrányokat követtek el, mellyekről homályos értelmű hírek terjedtek szét; ha egy férj csaknem a menyegző napján csalta nejét meg, s valamelyik divathős, azt kit szeret, a gyanu árnyékától is oltalmazni eléggé gyöngéd vagy merész nem volt, — ekkor Saroltának Robertre vetett tekintete mélyebbé lön, mert az ő nemes jellemében vélte mindannak ellenkezőjét feltalálni, mi visszásan hatott kedélyére, ekkor úgy hívé, hogy rendeltetése e férjhez ragaszkodni, mint az iszalagnak a márvány oszlophoz vagy az erős tölgyhez, s hogy nemcsak szereti őt, mert becsülnie kell, de szerelmes bele, hő szívvel, vágyó érzékekkel, átengedő kedélylyel.

S ki volt Coranini Robert?

Egy szerencse-fiu, minden kétértelmű hirnév nélkül, melly különben a sorskegyenczekre, vétkeiken kívül is ráragadni szokott.

A párbajokban sérthetlen, a kártyán — ha a társaság kedvéért játszik — többnyire nyertes. S még a hajtóvadászaton is, az ő állásához rohan a legtöbb ágbogu szarvas, vagy az egyetlen vadkan, mellyet az ebek üldözöbe vettek.

A sport körébe tartozó élvezetek Robert nélkül hiányosak és össze nem vágók voltak.

A lófuttatásoknál fogadást alig vesztett, s ha általa idomított telivér versenyzett, a többiek visszavonattak, és a pályadíjért néha egyedül csak Hunyady gróffal küzdött.

Robertért bizonyos angol lord, ki mint parlamenti tag fényes szerepet játszik, évenként Saltzburg vidékére utazott, hogy a kamara-uradalmakban együtt horgászszanak pisztrangra.

Vele sok külföldi gépész volt érintkezésben; mert kivült a gazdaszat körüli eszközmintákat apró föltalálásaival tökélyesíté.

S ha pajtasai közül valaki adósságokba süllyedt, s jószága az uzsorások körmei közé volt esendő, megtörtént, hogy Robert átvállalta a zavart viszo-

nyok kitisztázását, még pedig igen nagylelkű feltételek mellett. És ekkor bizvást lehetett számítani, hogy a legkevesebb zajjal legtöbb eredmény éretik el; hogy rövid idő alatt nemcsak a becsület megmentve, a hitel visszaállítva leend, de egyszersmind a mezei gazdaszat is aránylag kevés eszközökkel és csekély áldozattal a felvirágzás meglepő fokára emelkedik.

Szóval: Robert azon szokatlan egyének egyike, kik a hol megjelennek, akaratjok ellen is nélkülözhetlenek; kik ábrándozónak látszanak, ha a jövődre vetik tekintetüket, gyakorlatiaknak, ha figyelmök a jelenen öszpontosul, kik a külső ügyességet szellemi tökélyre emelték; kik eszmékkel bírnak, de tetteikben gondolkoznak, elhatározások által éreznek, s kiknek fősajátságuk, hogy éppen azon tulajdonokat pótolják ki, mellyek másokban hiányzanak, s ennél fogva akkor is használtnak, midőn maguk iránt rokonszenvet nem támasztanak.

Saroltának egy hibája van, gondolá Robert a jeggyűrű váltáskor — Sarolta tetszelgő, de ártatlan modorban. S érdekes lenne-e a nélkül ő? Vedd el egy csodaszép virág színét, s kívánd Saroltától, hogy ne vágyják tetszeni: akkor megfosztottad magadat az elragadtatástól, mellynek igézete alatt vagy. A szigorú és kéjtelt mozdulatok, az előző és fagyos modor, a kellemmel és daczczal vegyült mosoly, minden mi vont és visszautasított, mi izgatott és megdöbentett, minden mi őt kivételes lénynyé, élő talánynyá tette, a kaczérság vegyülete nélkül alig lehetne olly tökélyes, olly bevégzett. Hagyjuk tehát kedves coqueteriáinál, mellyek úgy sem fognak az illem határán tullépni.

Nekem is van egy hibám, gondolá ismét Robert, t. i. a féltékenység. Első szerelmemkor — ah! az olta a megbánás fiz sanyaru éve folyt le — irtózatosan tört ki és igazságtalanul. A bűn emléke tanított önfékezésre. Bősz indulatomat úgy tudom pórázon tartani, mint dressirozni a vérebet, mint trainirozni a vad mént... Mi boldogok fogunk lenni.

(Folytatása következik.)

RÉTEL PATAKJA.

TOMPA MIHÁLYTÓL.

Jöve magyaroknak
 Elszakadott ága,
 Jó szerencse hozta
 Ebbe az országba.
 A Tisza s Bodrog közt
 Nagy vitézlő népek
 Megtelepedének.

Mint a nyárfa, a hol
 Szereti a földet:
 Gyököt ver, ágat hajt
 S nő a mig csak nőhet:
 Magyarságnak fája
 A boldog vidékben
 Bokrosodik szépen.

És mellette nyulánk
 Ideges fiaknak:
 Mint a teljes bimbó,
 Szép szüzek fakadnak.
 Szemlélvén a vezér
 E dus nemzedéket:
 Örömet s but érzett.

Maholnap népemnek
 Bizony szük lesz e tér!
 De megnyugodt ebben:
 Ki rajzik ha nem fér;
 S ha élek, tán én is
 Egykor otthon alszom
 Távol Dunaparton.

S nyugat felé nézvén
 Hősi melle tágul;
 Megszólit egy vitézt
 Vitézek sorából:
 Eredj követ-képen
 Tótoknak földére,
 Tőlük földet kérve.

Ne kívánj most sokat
 Kérd csak a Sajóig;
 Ha megadják, velők
 Frigyet kötünk holtig.
 Mit tapasztalsz pedig
 Vitéz szolgám Rétel:
 Hozd meg és beszéld el.

Elment, s vissza nem tért
 Elég nap multára;
 Követét a vezér
 Csak hiába várta.
 Egyszer neki mordul
 S népével legottan
 Tótok földén toppan.

Küldöttem jó szívvél
 Követet hozzátok,
 Ki ha elő nem lesz:
 Majd megsiratjátok!
 Tótok fejdelmének
 Keserűn megbánja
 Népe tartománya!

Azok megrémülnek
 Élitől a szónak,
 De mentik magokat
 S erősen szabódnak:
 Bizony, hogy nem láttuk
 Nem beszéltünk véle,
 Magyarok vezére!

Ennyi volt a beszéd,
 A két fél beszéde;
 Azután a kard szólt
 A hősek kezébe:
 Tótok hadát, népét
 Magyarok elsöprik . . .
 — Tudjátok a többit.

Rételnek pedíglén
 Se híre se hamva ;
 Mert a hogy elindult
 S ment sebesvágatva :
 Halálos veszélybe
 Hozta egy boszorkány
 Boszorkodván dolgán.

Ugy mondá ugyanis
 Tótok fejedelme :
 Hogy ki magyarbol a
 Határon átkelne :
 Erővel fortélylyal
 Mind elveszessétek !
 Jót mondok én néktek

S leguggol az úton
 Nagy fekete holló ;
 Hogy mikor felreppen :
 Megugorjék a ló ;
 S lováról levezvén
 Menten nyakát szegje
 Magyarok követje.

Aztán, mint az orsót
 Sarkát nyomta földre,
 S forgott, míg forgószél
 Nem támadt belőle.
 Akkor oszlopával
 Lóra, lovagra dőlt.
 Ledöntni mindkettőt.

De a ló nem bokros
 Hogy megugrott volna ;
 Forgószél nem erős
 Hogy levesse róla.
 Csupán a por ragadt
 Rétel szakálára,
 Ennyi volt a kára.

Patak szélin ül meg
 Most az ördögborða ;
 Ott terem a kit vár
 Mert azt villám hordta.
 És mond : az átjáró
 Hol van itt anyókám ?
 S amaz felel, szólván :

Kettő az átjáró . . .
 Ezen itt a bátrak,
 Amazon pedíglén
 A félénkek járnak.
 Balkézre közelebb,
 Jobbkézre hamarabb.
 Ki millyen, arra csap.

Neki ugrat Rétel
 Baltul a folyamnak,
 Holott gonosz örvény
 Tekergési vannak.
 A rút boszorkánynak
 Abba kedve telvén :
 Mint vergődik a mén,

Ki vág, rug, hogy lába
 Nem talál keményet,
 S midőn keményet ér :
 Nem jó a fejének ; —
 Felütődik egyszer
 Sisakja hegyével
 S odavesz hős Rétel.

Haragszik is bús is
 Magyarok vezére :
 Nem lelvén elsikkadt
 Kedves emberére.
 Se híre se hamva . . .
 Csak a lónyom látszik
 A víznek habjáig.

És Rétel patakja
 A víz neve lészen,
 És Rétel fiáé
 A vizig egészen. —
 Mi esengbong, mi vinnyog
 Nagy késő éjjel itt . . . ?
 — Rétel lova nyerit.

HÁROMSZÉKI LEÁNYOK.

NOVELLA.

JÓKAI MÓRTÓL.

Történtek ezen dolgok az ezer hatszáz kilenczvenkettedik esztendőben, a midőn sok siralmas állapot esett jó Erdélyországban.

Valamint mindenkor, úgy ez időben is a sok szerencsétlenségből, hadjárásból, pusztításból, döghalálból, éhínségből legkevesebb jutott a székely földre, a minek azonban természetes okai vannak: a székelyföld lakosai nem birtak soha felesleges arannyal és ezüsttel, a mi a hadjáratokat rájuk vonta volna, ellenben mindig elég vassal, melly azokat távol tartsa. Valami nagyon nagy urak nem éltek közöttük, kik fejedelemségre, királyságra vágytak volna, s így önmagukkal sem sok bajuk volt; hegyeik levegője mennyországi, vize kristály, boruk nem terem, ezért a mirigy sem sok tápanyagot talált közöttük, hogy pedig az Isten egyéb itt meg nem nevezett ostorait távol tartá tőlük, azt tulajdonítsd annak, hogy a székely nép nemcsak templomában, hanem szívében is viselé az Istent, elannyira, hogy káromkodást nem lehet hallani az egész székelyföldön, hanem ha megharagittaték a székely, annyit mondott: „hogy a Jézus — ne verjen meg!“ még akkor is oda tette azt, hogy „ne!“ meggonddolván, hogy millyen nagy szerencsétlenség származhatnék abból, ha onnan elhagyná *).

Ezért is volt olyan boldog nép a székely és megérdemlé azt.

Illyen boldog ember vala a sok között Dankos András uram Háromszéknek Uzon helységében.

Valóságos lófeő székely vala, a ki huszonnégy embernek parancsolt, ha táborba rendelteték, s nem egyszer járt *odakinn* **) a vármegyéken a székely nemeség küldöttségeivel.

A templommal átellenben volt a curiája, szép zsindeyes ház építve rajta, minden szál zsindelely gömbölyűre faragva, s bőbitás faékkal fúrva a másikba, hogy nem különben nézett ki, mint egy párthus vitéz pikkelyes pánczélya; a ház előtt széles nagy folyosó, czifrára faragott rácszal elrekesztve, az ablakok köze tele illatos virággal, mik eleven függönyt képeztek előttük; körül magas nyírfából fonott sövény, mellyet az utcára fekvő oldalon deszkakerítés váltá fel, közepén egy roppant nagy kapuval, mellynek befüdelezett teteje alatt egész kis erősség volt a napra kiülve tolláskodó galambok számára készítve, a két kapubálvány között pedig a porta tetején olvasható vala jó faragott betűkben:

„Ezen házat építeté Úrnak Istennek segítségével Ns. Dankos András; Anno Domini MDCLXVII-ben.

*) Még most sem hallottam az egész székelyföldön egyéb nemét a szitkozódásnak ennél, azzal a kis különbséggel, hogy most már fölöslegesnek tartatik a mentő „ne“ igécske közbeszurása. J. M.

**) A székely külön országnak veszi a maga hazáját, s Erdély többi részét vármegyéknek hívja.

Tehát huszonöt esztendő óta tölté benne idejét a jámbor férfi, és azalatt megszorodott külső belső gazdasága: udvara tele apró marháival, istállói jármos ökörrrel, az ólak tele rőfögő állatokkal, repülő barmok ketreczekbe zárva, hogy a szép virágos kertet ott a ház elején el ne pusztítsák; külön pedig egy jó fenyőfaderekből rovott akol négy hámos ló számára; ugyanannyi háts paripa a másik rekeszben.

S hogy a négy háts paripa ne álljon hiába, három derék legény fia is volt a jó András úrnak, János, Márton, Gábor, olyan szálas legény mind a három, hogy meg kellett hajolniok, a mikor a zábén kijöttek s a három derék fiú mellé egy szép hajadon leánya, Rozáli, kit a falu szépségének tartott minden ember, s minthogy édes anyja már meghalt s a leány különben is igen szelid és jó volt, úgy tekinté őt minden öreg asszony, mintha saját édes gyermeke volna és minden ifjú legény, mintha édes testvérét tisztelné benne; sőt maga a tiszteletes úr Ábrahámfalvi Ábris úr ő kegyelme, úgy tüntette őt fel az ifju leányzók előtt, mint példaképét minden erénynek és jó erkölcsnek.

András úr flai közül a legnagyobbik, János elérvén azon időt, mikor illendő az ifju embernek körültekinteni, hogy magához hasonló élettársat találjon, csak hamar fellelé azt a szomszédjukban lakó Bartha Katiczában, ki, épen akkor apja anyja meghalván, árvaságra jutott, s megtetszván a leányzó személye az ifjunak, megkérte apját, hogy engedje azt neki hitvestársul venni.

Mert az életben, kivált szegény ember életében nem olyan könnyű ám a szerelmes történetek útba igazítása, mint a hogy azt a költő urak a papiroson el szokták végezni, hanem ha az ember valakit megszeret, elébb végig kell azt gondolni, hogy attól aztán csak ásóka válaszolja el, hogy annak erényeitől és hibáitól az egész család boldogulása függ.

András úr tehát megértvén a dolgot, elébb megkiváná ismerni a leányzót, együvé járatta őt saját leányával, s csak a midőn azt látta, hogy Rozáli milly végtelenül megszereté Katiczát, hogy csaknem elválhatlanok kezdenek lenni, akkor hitte el, hogy annak igen derék leánynak kell lenni, mert Rozáli különben nem szerethetné őt.

Pedig milly két egymástól különböző jellem volt e két lány! Rozáli gyengéd, szőke, fehér arcú, szelid tekintetű gyermek, kinek szájából alig lehetett szót hallani, hanem csukva is elég szépek voltak azok, s ha kék szeméit fölveté valakire, nincs az az ékesen írott instantia, mellyből többet lehessen kiolvasni, mint azokból, magaviselete, mintha mindig templomban volna, olly szerény, olly szelid, s ha sokáig nézte volna valaki az arczát, bizonyosan meghatotta volna a mondhatlan búskomolyság, melly azt oly halványná tévé.

Milly más volt Katicza ennél! Magas, nyulánk, karsu, mint a zerge, villámló fekete szemekkel, hosszú fekete haját ha olykor kibontá, leért a sarkáig, piros pozsogás arca vagy nevetett, vagy haragudott, de soha sem volt békés állapotban, hasonló eset volt cseresnyepiros ajkaival is, mellyek mint a bibliai olajos korsó olajból, soha ki nem fogyának ékes beszédből, hanem kötődtek szívódtak ha kellett egyszerre hat ellenséggel, s két gömbölyü karja akármelly férfinak meggyújtotta volna a baját, ha annak vesztére mozgásba találá hozni.

És épen ezért szerette egymást a két leány, mert a mi saját természetéből hiányzott, azt a másikban, mint tökéletességet csodálta, és ez mindenütt így van a természetben, az ellentétek szeretik egymást, az északi mágnes a délihez vonzódik, az erős a gyöngét, a szőke a barnát, a szilaj a szelidet szereti és viszont megfordítva.

A szép Katicza már egészen úgy tekintetek, mint a családhoz tartozó tag, és senki sem talált benne semmi okot a megütközésre, hogy az árva leány, nehogy ott-hon egymagára legyen, addig is, míg a farsang eljön, s a munkás nép ráér a lakodalmazásra, egész napokat Dankosék házánál tölte, sőt gyakran éjszakára is ott maradt, megosztva Rozálival annak szűz fekhelyét; mert hisz néhány hét múlva úgyis János nejevé kellett lennie.

Azonban, ime milly hiábavaló minden emberi szándék! a nélkül, hogy legkevésbé megelőzte volna a hir, a nélkül hogy Isten előleges jelek által, üstökös csillaggal, avagy földrengéssel tudtára adta volna a népnek a maga haragját, álló békesség idején keresztül ront a havasokon egy iszonytató tatárcsorda s éjszakának idején rajtarohanva Uzonra, elkezdti annak lakosait mészárolni s hogy az ijedség nagyobb legyen köröskörül felgyújtja a falut.

A békében alvó lakosok az istentelen lármára felugrálva ágyaikból, a mint a rémséges tüzlángnál az utcára kifutottak, ama pokolbeli hadak menten leapták őket, a fehérnepeket, leányokat asszonyokat pedig szörkötelekre fűzve, lovaikhoz kötötték és a nagy éjszakai zavarban azt teheték a néppel, a mit akartak, mert vezetője nem volt.

Dankosék háza épen a templom előtt lévén, nekik még maradt annyi idejük, hogy a férfiak a négy hátsó paripa kötőfékjeit elvagdálva, azokra felkaphassanak, a két leány szobájába bekiáltottak, hogy gyorsan, a mi kedves előttük, ragadják fel és jöjjenek! Mi lett volna két leány előtt kedvesebb, mint kedveseik fegyverei? Hirtelen lekapkodták a falról a kardokat és kopjákat és semmit egyebet nem szabadítván meg a pusztításból, úgy rohantak ki az udvarra, alig lévén rajtuk egyéb öltözet, mint a mellyben aludtak.

Az öregebbik testvér hirtelen maga mellé kapta nyeregbe Katiczát, az ifjabbik Rozálit, az öreg Dankos és a legifjabb szélről álltak s így rohantak ki az utcára. Még ott csak néhány száguldozó tatárral találkoznak, ki égő csóvákat hajigált a háztetőkre, azokat hevenyében leaptították; azzal bekiáltottak tiszteletes Ábrahámfalvi Ábris úrhoz, hogy siessen hozzájuk csatlakozni, kit is közrevéve, nyargalának kifelé a tulsó falu végen, a holott minden kapuban találkoztak menekvő atyafiakkal, kiket magukhoz csatolva, végre olyan szép számra nevedtek, hogy kevés elszántsággal sikerült nekik a falu végét elálló tatárokon keresztül utat törni, s mielőtt azok nagyobb számmal üldözésekre eredhettek volna, elmenekültek a bükkszádi erdők közé s csak ott állapodának meg visszatekintve könnyhullató szemmel elhagyott falujokra.

Tűzben lángban állt ez már egészen, legmagasabban lobogott ki a lángból a szentegyház tornya, mint egy égő fáklya. Mikor fogják ott ismét hallani az Isten igéjét?

Mikor aztán reggelre kelve ott számba vették egymást a szegény menekültek, alig egy harmada volt ott a lakosságnak, a többivel mi történt? boldog Isten tudja. Sok volt, ki fiát nem találta, sok fiú nem találta apját, férj nejét, testvér testvérét, és a nagy sirás hangjai az egekig hatottak.

Még e nagy szerencsétlenségben is legboldogabb volt a Dankos család, ők mindnyájan együtt voltak. Nem mentettek ugyan meg vagyonukból egyebet, mint négy kardot és négy háti paripát, ám de a gyermekek fiatalok voltak még s előttük állt az élet.

Az a négy kard és az a négy háti ló azután sok nagy dologban lett munkás: a

körüllevő székelység hadi csapatokat formált a betört tatárok ellen, s a mint Csikba átrontottak, a szoros utak között agyba főbe verék őket, úgy hogy azok nagy dúlfúlva száguldottak vissza Háromszékbe, ott újra Kezdivásárhely alá érve, a banderiumok által törettek össze, ekkor aztán minden oldalról rájuk járt a rúd; akármerre fordultak, mindenütt ütötték, de azért nem mentek ki az országból sehova, végre nekik jött a döghalál, s mint mikor a vidéket meglepett sáskákra eljön a négynapos eső, úgy hullottak rakásra mindenütt.

Lön tehát a székelyföldön háború, éhség és döghalál.

A tatárok kipusztultával az elpusztult falvak népei, a kik megmaradtak, kezdtek ismét haza szálkózní. Haza, haza! persze ha lett volna hova haza menni! az utcát sem lehet megismerni, nemhogy a házat, mellyben valaha laktak.

Egy elrongyolt, elsanyarult népcsapat tért egy pap vezetése alatt Uzonba vissza.

Midőn közel értek az egykor olly szép helységhez, sziveik elfacsarodtak, hogy nem ismertek arra többé. Nagy messze meredt elő a templom leégett tőrnya, nagy fekete ablakaival, mint egy holt bálvány bámulva le a borzalmak muzeumára. Romok és csontvázak köröskörül.

A fából épült házak jártak legjobban, azok porrá égtek; de a kőházak oldalain most is ott látszottak még a véres újak nyomai, miket egy egy gyermekkéz ott hagyott, a kit megöltek; az utcákon hevert asszony, gyermek és férfi halottan, az elvadult ebeket kopjájkkal kellett róluk elhajtani, s minden megtalált hullában egy ismerőst kelle látni, becsületes családapák, jó hűséges asszonyok, igen keresztyén aggnők, kiket minden nap a templomban lehet látni s derék hadakozó férfiak, mind ott szerteszték feküdtek, saját házaik előtt levágva. Volt nő, ki még akkor is ölében szoritá gyermekét, volt férfi, ki még akkor is markában szoritva tartá kardját és a föld, mintha elakarná takarni e borzalmakat olly magas dudvát növeszte rövid idő alatt mindenütt, hogy az utcát nem lehet megkülönböztetni az udvartól, mindenütt derékig érő fűben és gazban járt az ember.

Elébb mindenki h a z a (!) ment. Fölkereste azt a helyet, mellyben lakott, tán egy leégett fa, vagy egy kiálló kapuzábé maradt még, a miről gyanithatá, hogy ott az ő háza állott, vagy egy gödör, hogy ott hajdan pinczéje volt.

Haza tértek Dankosék is. — A szép deszkakerítésnek, a magas faragott kapunak hire sem volt; a virágos kert helyén nagy bűzös lapuk nőttek meg; s a tágas szobákban akkorára magzott fel a vadtorma, hogy az ablakon nézett ki. A fiaknak fegyverrel kellett magukat védni tulajdon kutyáik ellen, mellyek erdei farkasokként rehtantak rájuk. A két leány be akart lépni a küszöbön, de ijedten hátrált vissza, egy nőcseléd feküdt ott, félig megégve a mint a gerendák ott ütötték, a kútba le volt eresztve a gém kámvája, a mint felakarták húzni, hogy vizet merítsenek vele, veder helyett a lovászt találták rá akasztva, kit a tatárok így fojtottak bele a kútba.

És minden hazatérő illy borzalmakra lelt otthonában; a népség eliszonyodva futott el telkeiről, s összegyűlve a templom előtt a piacon, sírva fogadák, hogy ők elhagyják ez irtózatot helyet, el az országot, elköltöznek más ég alá, hová e borzasztó helyek emlékei nem kísérik.

Meghallá ezt Dankos András, s megfedd é a zugolódókat szép szóval: elmondván nekik, hogy nem abban áll a derék lelkek dicsősége: elhagyni a hazát, mikor szenved, hanem együtt szenvedni vele, hogy őseink, mikor bejöttek, épen olly üresen találtak mindent, mégis megszerették ezt a helyet, hogy többször is elpusztult má

Székelyország, Magyarország, annyira, hogy egy napi járó földön lehetett találni egy embert, még is újra felszaporodtunk; most se menjünk hát tovább; vesztettünk ugyan sokat, de még sem vesztettünk mindent. Meg van még alattunk a föld, s felettünk meg van az Isten; újra kezdjük az életet, építünk, szántunk vetünk, a föld mindent megád s Isten áldása lesz rajtunk itthon.

Addig-addig beszélt együgyü szavakkal a népnek, míg megerősíté annak szívét, melly már nagyon el volt alázva a nyomor és borzalom által; az Istenben vetett bizalom új lelket önte beléjük, s midőn tiszteletes Ábrahámfalvi uram megjelené közöttük, kérve kérték, hogy tartson közöttük Isteni tiszteletet, mert ők e hazában maradnak.

Templom nem volt, de megmaradt még a sirbolt, mellyből a barbarok kihányták a halottakat; most azt kitakaríták a hivek; koporsó darabokból szószéket állítanak fel, arra felállva, monda imádságot velük együtt a pap; könyve nem volt, csak egy szivéből mondta, és tetszett az Istennek, mert megerősíté általa a nép szívét, hogy többé ne érezze a fájdalmat és iszonyatot, melly fogadta, midőn pusztult telkére lépett; ketten hárman összeszövetkeztek, legelőbb a talált holtakat temették el, betakarva őket friss pázsittal, azután lekaszálták az utszákról a füvet, kimérték mindenkinek a háza helyét, csoportonként feloszták egymást, kinek lova volt, szántott maga és szomszédjai helyett, a ki faragáshoz értett, építette a szántók házait, minden kéz munkához látott, aprója nagyja, s néhány hét alatt szegényül bár és összehuzódva, de mégis fedél alatt volt minden ember, s beszántva bevetve egy egy kis darab föld, a miből majd meg lehetett élni.

De addig, addig! míg a vetésből gabona, a gabonából kenyér lesz, miből fog élni a szegény nép? Az ország jobban el volt foglalva a maga bajával, mint hogy törődhetett volna velük, s bizony azon időben elég ember halt meg éhen a téjjel mézzel folyó hazában.

A kinek egy járomszege sem maradt, annak mindent újból kell kezdeni, s bár a székely ezermester és mindent meg tud csinálni, úgy hogy képes fával pótolni a vasat, mégis kezdő gazda szorgalmának olyan kevés láttatja van, mert a mit más félre tenne, neki azt multhatlan szükségeire kell kiadni.

Illyenkor legszámalomra méltóbbak voltak a nők; mert nekik még csak az a vizsgálásuk sem volt, hogy a férfiak munkáiban segíthessenek. Szántás vetés, házépítés náluk nélkül megtörténik, s a mi női munkák szoktak lenni, azoktól hiányzott az alap, a fonástól a kender, s a háztartástól a ház.

A szegény családapáknak ásóra kapára is alig volt pénzük, nem hogy leányaik tisztességes viseletéről gondoskodhattak volna, s sok hajadon, midőn a kenyeret megszegve eléje tévék, orczapirulással nyult ahhoz s könnyei hullottak reá, mert apjának vagy testvérének véres verítéke szerzette azt, és ő nem könnyíthetett rajtuk.

Szomszéd falukba jártak napszámba az uzoni fiúk, hogy az aratásig kitarthassák családikaikat, mert dolgozni tud a székely, de koldulni nem, csupán a templom felépítésére gyűjtögetni járt perselylyel két öreg ember országszerte, és azok kaptak a begyűjtött pénzből élelemre hónaponként egy magyar forintot.

Nagyon érezték e terhes sorsot a székely leányok: szemre hányásul esett nekik minden falat, s mentül jobb szívvél nyújtatott az nekik, annál keserűbb volt a szemrehányás, mert érzék, hogy a kik őket annyira szeretik, azokon ők nem tudnak segíteni.

Egy napon tehát valamennyi hajadon leány volt Uzonban, mind összebeszél, s megválasztva Katiczát és Rozálit, hogy lennének szószólók, elmenének a paphoz, ahol ott a két választott leány ilyen kivánságot terjesztek a tisztelendő ur elé.

Az uzoni leányok átlátva családjaik nyomoruságát, és hogy ők mennyire terhére esnek szülőiknek, elhatározzák együtt és egyszerre hogy mindnyájan elmennek Brassóba és szolgálathoz állnak, így nemcsak családjaikat mentik fel a rájuk tett költségtől, hanem időjártával még pénzzel is segíthetnek rajtuk, mert hisz a székely leányok munkássága és hűsége olly hirben áll, hogy könnyen kaphat egy-egy ötven hatvan forintot esztendei bérül, a mi azon időben a székely földön nevezetes pénz volt. Nehogy pedig ez szégyennek tessenék bármely családra nézve is, hogy leánya idegen háznál cselédképen szolgál, épen azért határozzák el, hogy mindnyájan egyszerre elmenjenek, és a midőn esztendejük kitelik, ismét egyszerre térjenek vissza, ilyenformán egyik családnak sem lesz mi szégyent a másik szemére vetni.

A jó öreg pap elérzékenyedett ezeket hallva, hogy a könnyek ültek ki szemébe. — Nemhogy szégyen volna a mit cselekesztek édes jó leányim, szólt hozzájuk biztató szavakkal, hanem a legnemesebb tett, a mi nemes leányokhoz illik. A munka meg nem aláz senkit, legkevésbé pedig az ollyan munka, mellyet a szerencsétlenség mért reánk, lám az Isten választott népének patriarchája, Jákob kétszer hét esztendeig szolgált az ő atyjának házában kívül, mi volna hát a szolgálathoz szégyen reátok nézve, ha erkölceiteket megőrzitek abban?

Eként szépen megvizsgálatva a derék leányok sziveit a bibliából, ő maga házrul házra eljárt velük, mint egy ünnepélyes búcsujárással, az apáknak anyáknak tudtul adandó ékes szavakban leányaik akaratját, s bár mindenütt nagy küzdése volt az apák büszkesége s az anyák siralmas aggodalmai ellen, segített azt hathatósan legyőzni, és mindenütt sikerült nagy munkája.

Legnagyobb volt e munka a Dankos családnál. Ki volt ollyan büszke leányára, mint András Rozálira, a falu szépségére, és János jegyesére, Katiczára, kinek régen nejeinek kellett volna már lenni, ha a véletlen csapása közbe nem sújt? és most ők lelkeik bálványait, sziveik örömeit elbocsássák magukra a világba, megalázó szolgálathoz? hogy azt mondhasák az irigyek, ime az uzoni székelyek nem tudják tartani leányaikat, hanem szolgáltni küldik! hogy még az unokáikon is rajtok száradjon a csúfság, hogy az uzoni leányokat nénietszóra küldik Brassóba becsület-tanulni: ki tudja minő becsületet hoztak onnan vissza? Hátha egy, vagy más el talál közülök tántorodni, ki veszi le az egész nemzetségről a szégyent? hátha elbetegszik, elhal, ki ápolja, ki temeti el? Nem! ha nem volt elég, hogy dolgoztak eddig az uzoni férfiak reggeltől estig, dolgozzanak ezután még estétől reggelig, de még se hagyják megtörténni azt a példát, hogy leányaikat hajadon korukban madárszárnyra bocsáták!

Itt aztán kifogyott a tisztelendő úr a bibliából, de előállt helyette a női ékes szózlás.

A két lyán kétfelől oda kapaszkodott András úr nyakába s ostromolni kezdék őt minden oldalról: könnyű lesz kitalálni, mellyik lyán mellyik szót mondta?

— Ha kegyelmetek minket szeret, mi is csak azt tesszük, kegyelmetek értünk fárad, mi pedig kegyelmetekért. — Ezt Rozáli mondá.

— Hadd beszéljenek az irigyek, az a mi gondunk lesz, hogy a kegyelmetek unokái büszkék legyenek anyjaikra. — Így szólt Katicza.

— Kegyelmed tudná-e hinni, hogy ott minket gyalázat ér? hogy valaki közülünk rosz lehet? Mondá Rozáli alig találva kifejezést arra, a mit mondani akart.

— Ott leszek én, kiálta büszkén Katicza, mintha ő nem is leány volna; — és fogadom, hogy a míg én élek, háromszéki leányt gyalázat nem fog érni, vagy ezzel az én két kezemmel fojtogatom meg, s megvédem én a ki velem tart, ha a limbusban leszünk is.

— Azután mitől féltének kegyelmetek bennünket? hisz itt a szomszédban leszünk, csak egy ugrás ide Brassó, minden héten láthatnak bennünket; s aztán olyan jó népek azok a brassóiak, derék becsületes szászok, a székely leányt úgy tartják, mint saját gyermeküket, tudom, beszéltem több székely leánynyal, mert sokan szolgálnak ott.

— Óh de mennyi! vágott közbe Katicza, Csikbul, Udvarhelyről, Háromszékből több van Brassóban székely leány — hogy sokat ne mondjak — négy ezernél, úgy szólván nem is lakik ott egyéb, mint székely leány; de iszen azt mondom, meg ne haragitsanak bennünket a jó brassóiak, mert ha kanóczot vetnek közénk, ez a négy ezer leány fölveti őket, mint puskaapor, a légbé!

Katicza beszédjén kacagni kezdtek az öregek, s hol a nevetés megjelent, ott már az engedés is közel van. Utoljára a jó öreg pap felajánlá magát, hogy ő maga elmegy a lányokkal Brassóba s beszélvén személyesen a papokkal és királybíróval, lelkeikre fogja őket kötni, és addig vissza nem jő, míg mindnyájokat jó sorsba nem helyezé.

E szókra minden leány nagy zsvajjal rohant a férfiak és asszonyok közé, vidám hangon kiáltozva:

— Ne busuljanak kegyelmetek, láthatják, hogy mi sem sirunk, igen! nevetünk, danolunk, soha se aggódjanak értünk.

Azzal röviden, könnytelen bucsut vettek övéiktől, kis tarisznyáikat botra akasztva vállaikra vették s a jó tisztelendő vezetése alatt gyalog sorban megindultak vígan Brassó felé.

Szülőik, bátyjaik elkisérték őket a falu végeig, el az első dombig, azután a völgyig, ismét a másik dombig, s a harmadik völgyig; a lányok közül egynek sem hullt egy könnye is. Ott elmaradtak a rokonok; a leányok vígan mentek tovább, párosával egymásba fogózva; a ki szemközt találkozott velök, mondogatá magában: ejnye de vig lányok, s tán gondolt egyebet. Egyik szebb volt, mint a másik, legelől a két szépek szépe: Rozáli és Katicza, egymás vállait ölelve s jó kedvvel délczegen lépve előre.

A hogy rokonaikat elhagyták, valami vig danát kezdtek el dalolni, hogy azok hallhassák, milyen jó kedvvel haladnak ők tova; mikor aztán annyira elmentek, hogy azok nem hallhatták a dalt többé, sem rájuk nem láhattak, ott lassankint csöndesebb ett a víg ének, lassúbb lett a víg szökellő járás; — végre elfagyott az ajkakon a dal, a tánczolva lejtő csapat megállt és egymás nyakába borulva a lányok elkezdének sirni keservesen, — keservesen. — A jó pap szive majd meghasadt. —

(Folytatjuk.)

A SZÉKELY-UDVARHELYI CSONKAVÁR.

TÖRTÉNETI ADAT *).

1500 kezdetében legelsőben a mostani várnak helyén a tiszt. pater Franciscanusok conventjek s roppant templomuk volt, mellynek építése eredetét feljebb vinni nem lehet, Zápolya János, hogy erdélyi vajdává lett, ezt a conventet nagy kedvében tartotta, s mikor a székelyek közé jött, mindenkor oda szállott, mivel még akkor semmi olyan bátorságos épület a székelyek közt nem volt: ebben tartotta a székely nemzet archivumát is.

Zápolya János fia, ifju János király a rom. katholika hitről az arianusok (?) válására allván, a székelyek Balassa Menyhárt és Székely Antal Magyarország királya generalissának biztatásából 1562-ben sz a b a d s á g u k helyre állítása szine alatt elene pártot ütöttek, s táborba is szállottak, de János király őket Maros-Vásárhely mellett meggyőzvé, a főindítóknak fejeket vetette, másokat veréssel büntetett, másoknak fülüket orrukat elvágatta, az egész nemzetet régi szabadságától megfosztotta, fiscus jobbágyaivá tette, s velők mint jobbágyokkal, kihajtván a conventból a szerzeteseket, a klastrom mellé több épületeket emeltetett, s azokat kőfalak s mély árkokkal vette körül, melly erősséget akkor Székely támadt-várának neveztek, mellyek kitetszenek az ifju János király 1568-beli bőjt más havának 12- 18-ik napjain költ patens-commissioiból.

Ezen csufos név nem sokáig tartott, mert 1577-ben Bátori Kristóf fejedelem egy bizonyos alkalmatossággal így szól ad arcem nostram Udvarhely pertinentem — továbbá a Nagy-Szeben mellett Mihály vajdával lett szerencsétlen harc után Bátori András fejedelem sietve futott ide, s ezen várban nyugodott meg, s innen kevesed magával Moldva felé vett útjában a csiki havasokon a csiki székelyektől rontatott el, mivel ők is Mihály vajda mellett hadakoztak; de azután Mihály vajda is meggyőzvetén s öletvén, 1600-ban Léczfalván tartott országgyűlésen az határoztatott, hogy a székelyek által ujra épittetnék fel, s meg is építettet, s birattatott azután mind a fejedelmek számára, miglen 1607-ben Rákóczi György fejedelemtől Bornemissza Zsuzsánna asszonynak Kemény Boldizsár özvegyének, és Anna leányának 560 magyar forintba inscribáltatott. Ezeknek birtokából kijövén ifju Apafi Mihály fejedelemtől adatott gróf Gyulai Ferencz ur ő excellentiájának. Mind épségben tartatott a kuruczvilág után való időig, a midőn elrontatván, lakhatatlanná lett.

A czimer az ifju János királyé.

A napnyugot és északi bástyáján találtatott czimernek ez a magyarázata.

Áll az egy három részre osztott paizsból, mellynek felső része a paizsnak két negyedét foglalja el, és abban vannak letétetve a legrégebb dolgokat jelentő jegyek, u. m. az ifju János király czimere, a Magyarországot jelentő négy folyóvíz, a kettős kereszt, a székelyek fekete sasa és egy orosz lány, mellyekkel jelentetik, hogy ifju János király Magyarországot a székelyek földével egybe kötötte, másfelől ugyanazon osztályban láttatik egy csonka fa egy hegyen felállitva, felette egy csillag, melly em-

*) A hozzá metszendő kép elkésett, közölni fogjuk.

lékezetére tétetett azon székelyeknek, kik a király ellen pártot ütöttek és a várat is megrontották. Ugyanazon osztályban láttatik három koronás fej, mellyekkel jelentetik e [házának azon állapota, mellyben három fejedelem kívánta az országot birni egyszerű, u. m. Batori András halála után Batori Zsigmond, Rudolf és Ás z á r, kinek számára foglta el az országot Mihály vajda és Básta 1599-ben. A második osztályban egy negyed részben láttatik egy nagy kigyó, gyermeket benyelve, mellyen jelentetik Bástának, mind nagyokon, mind kicsinyeken véghez vitt kegyetlensége. A harmadik osztályban egy negyed részben láttatik egy egyszarvú a Bornemissa czimer, melylyel bevégeztetik ezen vár története is.

A czimer körül, a melly czirádnak vannak, csak költött képzetek, u. m. felyül egy koronácska, kétfelől két kerubim-angyalok, mellyek kezeikben tartják az oszlopot.

TARKA KÉPEK.

„Hát üssem? — Valami hetvenkedő vívómester járt valaha Bécsben, a ki nagy fogadásokat tett fel, hogy ő bárminemű fegyverben akárkit legyőz.

A sok kudarcz, a mit egy és más vallott miatta, végre dühbe hozta mindazokat, a kik az ilyen kérkedésnek nem baráti, s azok között volt Z. M. gróf.

— Sok híres vitézzel megpróbálkoztál már, monda a hamis Tancrednek, most mérkőzzél meg az én Jancsi gulyásommal. Az ugyan nem ért a kardhoz, de van neki furkosbotja s ha azt a kezébe veszi, ki merem veled állítani bátran.

A bajvivő fitymálva fogadta az ajánlatot s fogadott a gróffal a kitett összegben.

Z. rögtön izen haza, hogy Jancsit küldjék fel Bécsbe úgy, a hogy van, szüröstül furkosbotostul.

A kitűzött napon fényes társaság gyült össze az e látványra elkészített kertben. Nagy hire volt, hogy a bajvivő Z. gulyásával fog megverekedni; a legnagyobb urak asszonyságok sereglettek oda e különös tusa csodájára.

Kiállítják Jancsit a középre. Ő nem igen látszik magát jól érezni, a mint azt a sok urias képet köröskörül megbámulja s csak úgy csóváltatja a fejét.

Jön a bajvivő is spádával kezében, nagy nevetve meghajtja magát a közönség előtt s kezével integet nagy elbizakodottan ismerőseinek s azzal vivó állásba téve magát, megforgatja spádéját és hetykén a közönséghez kiált:

— Uraim és dámáim, most ide vigyázzanak, ennek a ficzkónak én a jobbik fülét fogom most mingyárt keresztül fúrni.

Jancsi csak nézett, mozgatta a botját alá és fel is, hogy e gonosz szándékot meggátolja, de mig ő a bajvivő kardja hegyét kísérte félénk figyelemmel, azon vette észre, hogy az keresztül szúrta a fülét.

A közönség tapsolt a bajvivónak, az meghajtá magát, Jancsi pedig nem tudta, hogy mit csináljon, mikor úgy kaczagnak rajta?

— Most jön a sor a másik fülére, szólta hetykén a bajvivő s Jancsi hiába előgetett neki mind a két kezével, nem gátolhatta meg, hogy a másik fülét is keresztül ne szúrja.

— Mos következik egy zápfog, monda a bajvivő spádéjával köszöntve.

Már ekkor nem állhatta tovább Z. szó nélkül a dolgot, s rákiáltott a parterrről a gulyásra.

— Jancsi, ne hagyj hát magad, hanem vágj te is közbe!

Hej Jancsi is megörült ennek a szónak.

— Hát ü s s s e m u r a m ? szolt — megtudva hogy neki is mi dolga van itten, s azzal marokra kapta furkos botját s odanyujtott vele egyet nagy irgalmatlanul a bajvivő nyaka közé. — Csak egyet ütött rá, de soha se hadakozott az többet.

H a v o l n a. — Voltak hajdanában (tegyünk úgy, mintha ma nem volnának) uri emberek, kik örömet megszerzék a másoktól lopott jószágot, s tekintélyüknél fogva senki sem merte azt rajtuk keresni.

Egy illy derék ember egyszer nagy vendégséget csap, számtalan uri nép hivatalos hozzá.

Arra megy a cigány, megüti az orrát a jó pecsenyeszag s egyet gondol furfangos agyában.

Bemegy a házba és félre hiv egy inast:

— Mond meg az urnak, hogy beszélni akarok vele, de mindjárt. Csak azt mond, hogy a Putri cigány van itt.

Az urat jó kedvében érte az izenet.

— Mit akar a ficzkó? gondolá magában s kiment hozzá a folyosóra. Mi bajod gaz kópé?

A cigány nagy titkolózva, eltakart szájjal, oda közelit a kérdő füléhez és azt súgja bele:

— Mit érne egy akkora darab arany, mint az öklöm?

Az uri embernek megtetszett ez a szó, de nem ért rá mostan értekezni.

— Majd beszélünk erről ebéd után, addig is adjatok enni inni ennek a szegény fiunak, hogy el ne unja magát.

A cigány nem unta el magát.

A jó úr alig várhatta, hogy vége legyen az ebédnek s vendégeitől szabadulhasson egy perczre. Rögtön hivatja a cigányt.

— Hát mit is kérdeztél csak az elébb fiam: hogy mennyit érne egy akkora darab arany, mint az öklöm? Hol van hát?

— Igen, felel a cigány, kétfelé törölve a száját; — mit érne, h a v o l n a !

ORSZÁGJÁRÁS.

— Bécsben van most egy állatszelistítő, ki egy közös kalitkában tart hyenát, párduczot, nyulat, bárányt, macskát és egeret. Netovábbja a szelidítés tökélyének. Hanem próbálja meg egyszer két lapszerkesztővel, valyon össze lehet-e őket szelidíteni?

— Konstantinápolyban zsidó nyelven irt hirlap jelenik meg: „Izrael világa“ czim alatt.

— Ugyanott a török vallás türelem bizonyosságául a római katolikus egyházak nagy ünnepei meneteket tartának Úr napján, zenekarokkal s angyaloknak öltözött gyermekekkel, az utcák szőnyegekkel és zászlókkal voltak boritva, mik közül a török félhold sem hiányzott.

— Beirutban egy beduin nő hat gyermeket szült. Mind megéltek. Ez már csaknem utolérte Miczbánnét.

— Frankhonban egy hat éves gyermek egy másik kortársát, kiszámított boszúból az utcán egy sebesen elrobogó szekér alá taszítva, megölte.

— Valami angol két milliót ígért a spanyol kormánynak, ha megengedik neki, hogy az Alhambrában, a mór fejedelmek temetkezési helyén készítsen magának sírboltot. Ez elég furcsa. Kérélmé megtagadtattott. Ez még furcsább.

— Napoleon Lajos egy homoeopathia cathedrát akart fölláttítani a tudományok egyetemében, mire az egész facultas leköszönt, s utóbb is a császár volt kénytelen engedni, s szándékával felhagyott.

— Dumas, a regény és drámaíró óriás odajutott, hogy most Koczebue darabjait fordítja francziára.

— Hamburgban egy este négy darabot adtak elő egymás után a Tivoli színházban, melly összesen kilencz felvonást adott ki. Van türelmesebb nép a földön a hamburginál?

— Liszt Ferenczet 300 ezer pengőért hívták Bostonba tiz hangverseny előadására. Nem ment.

— Prágában is üres színházakban énekelnek és szavalnak, mint mindenütt, a hol nyár szokott lenni ilyenkor.

△ **A r a n y - m e z ő k r ő l**, hol úgy söprik az aranyat, mint Halason a szék-sót. — A Victoria mezőn Ballarat közelében 40 ezer arany-tallér értékű darab színaranyat találtak, ez tehát a legnagyobb eddigi termésarany. — Californiában három utonállót a nép rövid uton fölköttetett, s mind hárman szivarozva mentek a vesztőhelyre, mintha csak épen egy reggeli sétára indultak volna.

△ **F o n t o s f e l f ö d ö z é s**. Egy sokat utazott berlini feuilletonista felfödözte, hogy Gascogneban, Bazas közelében egy Berlin nevű elzász falu van, mellynek lakói azon különös tulajdonnal birnak, hogy sokat és nagyokat hazudnak; — és a Spree melletti hason nevű főváros lakossága ama faluból származott. Innét van ugymond, hogy itt is, kivált a journalisták annyira értenek a kalapács-nyél elhajtásához.

△ **E l ő v i g y á z a t i r e n d s z a b á l y**. A frankfurti városerdőben egy hyena tartózkodik, melly Kreutzberg állatseregletéből szabadult ki. A lakosság szörnyű rémülésben van, de a hatóság részéről minden veszély elhárítására a kellő intézkedés megtörtént, t. i. a városerdőbe vezető uton a városból kimenőknek megmondják a vámnál, hogy az erdőben egy hyena van.

BUDAPESTI HIREK.

* * * Van szerencsénk örömmel jelenthetni, miszerint Lesnievszka kisasszony színházunk állandó tagja lón, s a mint egy részről nem titkolhatjuk el sajnálkozásunkat azon tény fölött, miszerint bizonyos jóakaróink mindent elkövettek, hogy a tisztelt művésznőt részint a nemzeti színház ügyeitől való elrémitéssel, részint más gazdagabb színházakhoz túlságosan kedvezőbb feltételek melletti szerződésük ajánlásával tőlünk elidegenítsék, s míg egyfelől arra agitáltak, hogy a közönség és a hirlapok követel-

jék a tisztelt művésznő szerződését, addig alattomban azon törekedtek, hogy az igazgatóság ezt ne tehesse; annál nagyobb örömünk van a felett, hogy mind ez ármanykodások a tisztelt művésznő szilárd elhatározottságával szemben sikertelenekké lőnek s ő határozottan nemzeti színházunk tagja kívánt lenni. Azt pedig bizton megjósolhatjuk, hogy ha a magyar közönséget megismeré, akkor nem kívánkozik el innen többé.

* * Átlátva drámai irodalmunk pangó állapotját, b. Kemény Zsigmond felszólítására tizenkét magyar író, kik közül többen régibb drámai irodalmi működéseikről ismeretesek, kölcsönösen kötelező szavát adta, hogy jövő 1854-ik évi Julius 1-sejéig egy kész drámai művel fog fellépni. A felszólítottak Bulyovszkyné, Degré, Dobsa, Hegedűs, Jókai, Kemény, Kovács Pál, Kövér, Nagy Ignác, Obernyik, Szigeti és Szigligeti. Reméljük, hogy ez üdvös verseny olly lendületet adand hanyatlani kezdett drámai irodalmunknak, melly azt az eddiginél magasabb fokra lesz képes emelni.

* * Páck Albert barátunk, miután két hónapra a szépirodalmi lapok szerkesztéséről lelépett, becses ígérését adá, miszerint ez idő alatt munkálataival lapjainkat fogja megtisztelni, mellyet mi a legőszintébb örömmel kívánunk tisztelt olvasóinkkal tudatni, mert bátran állithatjuk, hogy alig van írónk között, kire annyi édes humort ruházott a genius, mint a milly tele marokkal osztá keserűségeit az élet. Így vagyunk többnyire. Az olvasó könnyhullásig kaczag a víg sorokon, de ha tudná, hogy a költő, a ki azokat írta, mit szenvedett? más könnyeket sírna.

* * A dráma-bíráló válaszmány két eredeti vigjátékot fogadott el, egyik Degré, másik Kövér Lajosé; amannak czime „az atya szöktet“ emezé: „este és reggel.“

* * Szini ügy. Műbírálati rovatunk e héten üresen maradt. Nem fosztjuk meg a közönséget azon mulatságtól, hogy okait találgassa. Kárpotlásul, mint mulhatlan tudósítást el kell mondanunk, miszerint e hét folytán két drámai előadásban Kean és a Végrendeletben vendégül Komáromi Alajos aradi szintársulat tagja lépett fel s a közönség méltánylatával találkozék, mellyet folytonos önképzés mellett még jobban meg fog érdemelni; operáinkban pedig Leszniewszka kisasszony adá csodáit éneke vonzerejének. Kolozsvárott Czakó Szent Lászlója adatott elő. Hogy megelőzteténk, annak a climában fekszik az oka. Tisztelt tudósítónk Hervey Ida szavalatát emeli ki Charitás szerepében; a többi személyesítőkről hallgat. Mit jelent ez?

* * Irodalmi hírek. Macaulay „Anglia története“ fordításából kész az V. füzet. A Török világ utolsó iveri most vannak sajtó alatt. — Sajnálattal kell emlitenünk egy igen rosszszul eső tény, melly lapjaink egyikében véghez megy; egy fiatal és elég tehetséggel bíró költőnket más szinte igen jó névvel bíró íróbarátaink a szó szoros értelmében meg akarják rágni. Mire való ez? Ha vannak azon ifjú költőnek hibái, azokat mi is szeretjük neki megmondani, és bizonyíthatjuk, hogy a jó tanács elfogadására ő is mindig kész, de hogy valakit, a kiben különben elég sok tehetség van, apró hibáért épen pulverisálni legyen szükség, abba bele nem egyezünk. Ha van irodalmunkban rossz irány, azt legnépszerűbb költőinknek, Aranyának, Tompának módjukban áll jobb irányt adó műveikkel helyes utra téríteni; kiméletlen és kitartó critica pedig, mentül tekintélyesebb helyről jó, csak meg fogja a azt szilárdítani. Ez lélektani igazság. — A mult lapunkban közlött igazgatósági nyilatkozatot magyar lapjaink mindnyájan elég higgadtan és méltányosan fogadták, s reményljük, hogy a jó egyetértés ezentul is meg fog közöttünk szilárdulni; a mi a helybeli német lapok vitáit illeti, azokba nem akarunk elegyedni, a hol a polemisálók

egymást per „Esel“ és „Ochs“ traktálják; (Lásd Pesther Post contra Localblatt) ott olvasónak sem jó lenni, nem hogy írónak.

** Lesniewska kisasszony szerződési ideje folytán többek között Rigoletto, Bájital, Haramiak és Ördög Robert operákban szándékozik fellépni.

** Megjelent a Récsy Emil által kiadott Regénycsarnokból egyszerre négy kötet az elsőben Thackerey Hiuság vásárja fejeztetik be, a másik három Sand György asszony Mont Revéche regényét tartalmazza.

** Pesten országos tébolyda fog építtetni 200 személyre. Tehát megtörténik az elkülönzés Le-sage szerint a „les fous enfermées“ és „les fous non enfermées“ (bézárt bolondok, és be nem zárt bolondok) között. Azt mondaná erre valaki, hogy az okos emberek számára nem építenek házat. Hát érdemes itt okos embernek lenni?

** Slezák műlovar társasága egy hét óta elúta, s már ezóta Budán van.

** Megjelent „Kulcs Tamás bátya kunyhójához“ Beecher Stowenő után angolból magyarra fordítva Irinyi József által; mind azokat, kik a Tamás bátya kunyhóját olvasák, e mű kettősen fogja érdekelhetni, s tartalma és azon figyelem, melylyel a fordítás kezelve van, biztosítja legnagyobb elterjedését az olvasó közönségben. Ára az igen csinosan kiállított műnek csak 1 ft 30 kr p.

** Lisznyay Kálmán súlyos betegségből üdült fel, ez gátolá őt, hogy lapjainkat költészete termékeivel ez ideig nem ékesíthet; reméljük, hogy orvosai ügyessége, a kedves ápolás, a derült időszak s a rámosolygó genius ismét visszaadandják őt a költészetnek

> A jelen havi képmutárlat sem számra, sem becsre ugyan nem ér fel az első havi kiállítással, de részbeni hiányát pótolni fogja a 3-dik havi kiállítás, melyre már is kül- és belföldi művészekről annyi beküldés érkezett, hogy azokból hely szüke miatt a 4-dik havi kiállításra is fognak több darabok maradni.

> Budán a rudasfürdő előtti új sétányon ezután minden pénteken Sárközy bandája fog délutáni órákban működni.

> Berlinben egy régiséggel lepte meg egyik színház a közönséget: Auber Partici németája vétetvén elő, mely már 20 évtől nem volt a repertoireban.

> Bülow úr a Szépirodalmi lapok múlt vasárnapi számában a Nemzeti színházról egy cikket ír, melyben színházunk drámai színészetét Europa legjelesebb szinpadaival u. m. a drezdai, párisi theatre france, és a berlinivel egy sorba állítja.

> A zágrábi színház régtől fenforgó kérdése oda dült el, hogy Folnes igazgatónak megengedett-e német előadásokat tartani.

> Párisban most készül a császári korona ezüstből, arannyal futtatva; 1,200 darab gyémánt lesz benn.

> Rousseau egy eddig ismeretlen iratának „Értekezés a gazdagságról“ egy töredéke a neufchateli könyvtárban megtalálván nyomtatásban megjelent.

> Benn levén az üdvösséges tanuságok felhordásában, elmondjuk ezt is: a kassai színház átvételére csőd hirdetik, a jövődöbéli igazgató a téli időszakra 500 fr. járulékot fog kapni a városi pénztárból.

> Az esőzés kihuzta a negyven napot, és hogy a föld fejét jól megmosta, úgy kell neki, ezt jól tevő; csak aztán egyéb kárt is ne tett volna. A Duna kétizben áradni kezdett, hogy a ferencvárosban több pinczeszobát ott kelle hagyni a

lakosoknak; a malmokat elvitte helyeikről, a budai fürdőkbe bement a csatornákon és akadályozá a fürdést; — hát még a kertekben, a rétekben, földeken! hol előbb fűj és pacsirta fészkel, most a zöldbugyogós békák kuruttyolják zsoltáraikatt De se baj, az idő már kiderült, a napokban olly tiszta hőség volt, hogy utcán arslának zsebében az arany is felolvadt volna, ha t. i. lett volna benne; egy fiók jövendőmondó meg plane azt mondja, hogy e nyárban olly forróság lesz, miszerint a vízben megfőnek a halak, a galambok sülve röpködnek a légben, és a gabna már szárán kenyérré sül, a görögdinnye ott is terem, hová nem vetették, a sárgadinnye meg ott is hová vetették; az emberek kénytelenek lesznek a hőség miatt szobájukat őrizni, épen mint télen, és időtöltési czélből szépirodalmi lapokra előfizetni, épen mint télen. Ezek szerint tehát semmi baj.

> Mult szerdán bucsu volt Budán, a két város közt több gőzös tartá fenn a közlekedést, Slezák délután lovaival két előadást is tartott ugyanott.

> Prágában egy kávéház ujra felszereltetvén, most ötven különbéle nyelvű lapot járat, köztük pár magyart is — ezt csak üdvösséges tanuságnul hozzuk fel pesti kávéházaink iránti kedvezésből.

△ A számos bécsi zongorakészítők között mégis csak igen kevesen állanak aránylag közel Streicher remekműveihez; nem mindenkinek lehetséges Streicher-féle zongorát venni, de mindenki jeles kitűnő s mégis olcsóbb művet keres; ezen követelésnek a bécsi mesterek is ritkán s nehezen felelnek meg, melly oknál fogva Pesten lakozó híres Beregszászinkhoz nem ritkán Bécsből is érkeznek megrendelések. Legujabb időben zongorái ugyan is olly meglepő tökéletességet értek el, hogy Streicher remekműveivel összehasonlithatók, s ezen reményt igazolják, hogy hazánkfia Beregszászi, eddigi előnyeit s haladását tekintve, nemsokára azon polczon álland, mellyet az első Europa hirű zongorakészítők értek el.

VIDÉKI SZEMLE.

Debreczen, június 5—26.

Ha igaz a nagy Newton azon állítása, hogy a föld forog, úgy igaz az is, hogy mi maradunk csak debreczeniek, — önző részvétlen nép. Ezt adatokkal nem akarom világosítani, nem akarom fölemlíteni, nehogy jeremiási panaszoknak mondják soraimat — melly itt ugy megfészkelte magát városunkban, mint az országszerte ismeretes sár, a művészet iránti részvétlenséget, mellyet talán csak égből dördülő hatalmas Jehova szava volna képes kiirtani, s mellynek következtében színi társulatunk alig léphet fel hetenkint párszor előadásokkal.

Május 22-én adatott „Csikós“ igen fényes közönség előtt, 25-én „Adósok“ ezt megelőzte: Kövessi bűvész mutatványai, Bosco és Philadelphia szerint két szakaszban, biz ő szegény nem sok pénzt tudott úti költségül zsebébe bűvölni tőlünk; 28-án „Tamás bátya kunyhója“, Emberek emlékezetére nem volt annyi nép színházunkban, mint ekkor; az előadás meglehetősen egybevágó volt, kár azonban hogy a hosszas szünetekkel éjfélig kerek szám ott izzasztottak bennünket. — Sokkal nagyobb szerű e mű, s jelesebb egyének irtak már róla, mint saját csekélységünk, ennél fogva csak a közvéle-

egymást per „Esel“ és „Ochs“ traktálják; (Lásd Pesther Post contra Localblatt) ott olvasónak sem jó lenni, nem hogy írónak.

*** Lesniewszka kisasszony szerződési ideje folytán többek között Rigoletto, Bájital, Haramiak és Ördög Robert operákban szándékozik fellépni.

*** Megjelent a Récsy Emil által kiadott Regénycsarnokból egyszerre négy kötet az elsőben Thackerey Hiuság vásárja fejeztetik be, a másik három Sand György asszony Mont Revéche regényét tartalmazza.

*** Pesten országos tébolyda fog építtetni 200 személyre. Tehát megtörténik az elkülönzés Le-sage szerint a „les fous enfermées“ és „les fous non enfermées“ (bézárt bolondok, és be nem zárt bolondok) között. Azt mondaná erre valaki, hogy az okos emberek számára nem építenek házat. Hát érdemes itt okos embernek lenni?

*** Slezák műlovar társasága egy hét óta elúta, s már ezóta Budán van.

*** Megjelent „Kules Tamás bátya kunyhójához“ Beecher Stowenő után angolból magyarra fordítva Irinyi József által; mind azokat, kik a Tamás bátya kunyhóját olvasák, e mű kettősen fogja érdekelhetni, s tartalma és azon figyelem, melylyel a fordítás kezelve van, biztosítja legnagyobb elterjedését az olvasó közönségben. Ára az igen csinosan kiállított műnek csak 1 ft 30 kr p.

*** Lisznyay Kálmán súlyos betegségből üdült fel, ez gátolá őt, hogy lapjainkat költészete termékeivel ez ideig nem ékesíthet; reméljük, hogy orvosai ügyessége, a kedves ápolás, a derült időszak s a rámosolygó genius ismét visszaadandják őt a költészetnek

> A jelen havi képmutárlat sem számra, sem becsre ugyan nem ér fel az első havi kiállítással, de részbeni hiányát pótolni fogja a 3-dik havi kiállítás, melyre már is kül- és belföldi művészekről annyi beküldés érkezett, hogy azokból hely szűke miatt a 4-dik havi kiállításra is fognak több darabok maradni.

> Budán a rudasfürdő előtti új sétányon ezután minden pénteken Sárközy bandája fog délutáni órákban működni.

> Berlinben egy régiséggel lepte meg egyik színház a közönséget: Auber Partici némaája vétetvén elő, mely már 20 évtől nem volt a repertoireban.

> Bülow úr a Szépirodalmi lapok mult vasárnapi számában a Nemzeti színházról egy cikket ír, melyben színházunk drámai színészetét Europa legjelesebb szinpadaival u. m. a drezdai, párisi theatre france, és a berlinivel egy sorba állítja.

> A zágrábi színház régtől fenforgó kérdése oda dült el, hogy Folnes igazgatónak megengedettett német előadásokat tartani.

> Párisban most készül a császári korona ezüsből, arannyal futtatva; 1,200 darab gyémánt lesz benn.

> Rousseau egy eddig ismeretlen iratának „Értekezés a gazdagságról“ egy töredéke a neufchateli könyvtárban megtalálattván nyomtatásban megjelent.

> Benn levén az üdvösséges tanuságok felhordásában, elmondjuk ezt is: a kassai színház átvételére csőd hirdettetik, a jövődöbéli igazgató a téli időszakra 500 fr. járulékot fog kapni a városi pénztárból.

> Az esőzés kihuzta a negyven napot, és hogy a föld fejét jól megmosta, ugy kell neki, ezt jól tevő; csak aztán egyéb kárt is ne tett volna. A Duna kétízben áradni kezdett, hogy a ferencvárosban több pinceszobát ott kelle hagyni a

lakosoknak; a malmokat elvitte helyeikről, a budai fürdőbe bement a csatornákon és akadályozá a fürdést; — hát még a kertekben, a rétekben, földeken! hol előbb fűj és pacsirta fészkel, most a zöldbugyogós békák kuruttyolják zsoltáiraikat De seabaj, az idő már kiderült, a napokban olly tiszta hőség volt, hogy utcán arszlánok zsebében az arany is felolvadt volna, ha t. i. lett volna benne; egy fiók jövendőmondó meg plane azt mondja, hogy e nyárban olly forróság lesz, miszerint a vízben megfőnek a halak, a galambok sülvéröpködnek a légben, és a gabna már szárán kenyérré sül, a görögdinnye ott is terem, hová nem vetették, a sárgadinnye meg ott is hová vetették; az emberek kénytelenek lesznek a hőség miatt szobájukat őrizni, épen mint télen, és időtöltési czélból szépirodalmi lapokra előfizetni, épen mint télen. Ezek szerint tehát semmi baj.

> Mult szerdán bucsu volt Budán, a két város közt több gőzös tartá fenn a közlekedést, Slezák délután lovaival két előadást is tartott ugyanott.

> Prágában egy kávéház ujra felszereltetvén, most ötven különbféle nyelvű lapot járat, köztük pár magyart is — ezt csak üdvösséges tanuságnul hozzuk fel pesti kávéházaink iránti kedvezésből.

△ A számos bécsi zongorakészítők között mégis csak igen kevesen állanak aránylag közel Streicher remekműveihez; nem mindenkinek lehetséges Streicher-féle zongorát venni, de mindenki jeles kitünő s mégis olcsóbb művet keres; ezen követelésnek a bécsi mesterek is ritkán s nehezen felelnek meg, melly oknál fogva Pesten lakozó híres Beregszászinkhoz nem ritkán Bécsből is érkeznek megrendelések. Legujabb időben zongorái ugyan is olly meglepő tökéletességet értek el, hogy Streicher remekműveivel összehasonlíthatók, s ezen reményt igazolják, hogy hazánkfia Beregszászi, eddigi előnyeit s haladását tekintve, nemsokára azon polczon álland, mellyet az első Europa hirü zongorakészítők értek el.

VIDÉKI SZEMLE.

Debreczen, junius 5—26.

Ha igaz a nagy Newton azon állítása, hogy a föld forog, úgy igaz az is, hogy mi maradunk csak debreczeniek, — önző részvéttlen nép. Ezt adatokkal nem akarom világosítani, nem akarom fölemlíteni, nehogy jeremiási panaszoknak mondják soraimat — melly itt ugy megfészkelte magát városunkban, mint az országszerte ismeretes sár, a művészet iránti részvéttlenséget, mellyet talán csak égből dördülő hatalmas Jehova szava volna képes kiirtani, s mellynek következtében színi társulatunk alig léphet fel hetenkint párszor előadásokkal.

Május 22-én adatott „Csikós“ igen fényes közönség előtt, 25-én „Adósok“ ezt megelőzte: Kövessi bűvész mutatványai, Bosco és Philadelphia szerint két szakaszban, biz ő szegény nem sok pénzt tudott úti költségül zsebébe bűvölni tölünk; 28-án „Tamás bátya kunyhója“, Emberek emlékezetére nem volt annyi nép színházunkban, mint ekkor; az előadás meglehetősen egybevágó volt, kár azonban hogy a hosszas szünetekkel éjfélig kerek szám ott izzasztottak bennünket. — Sokkal nagyobb szerű e mű, s jelesebb egyének irtak már róla, mint saját csekélységünk, ennél fogva csak a közvéle-

ményt nyilvánítjuk ennek nagyszerűsége felől, ha azt mondjuk, hogy ugyan ez 29-én ismételtetvén, újra nagyszámu közönséget képes volt begyűjteni.

Ugyan csak 29-én a szomszéd Börszörmény városában jótékony czélra tánczoltak t. i. az ott felállítandó kisededovó alaptöke javára, mely fényes estélyen egyszersmind 60 darab különböző értékű női készítmények is osztattak szét a sorshúzás után Fortuna asszonyosság kegyeltjeinek, ki reánk is — mert néha néha felsóhajtunk hozzá, hogy méltóztatnék erszényünket bőség szarvából tele önteni bankjegyekkel — kegyesen tekintvén, megajándékozott egy nagybecsű . . . papucscsal . . . köszönjük szépen, majd annak idejében hasznát veendjük.

F. hó 2-án tartatott a vállalkozó szellemű Tornay által, vendéglő kertjének ünnepélyes megnyitása, az úgy nevezett német utcán, az elrendezés, csin, a legfinomabb izlést, a szolgálati pontosságot a legönzöbbs követeléseket is képes volt kielégíteni. Egész estvén át a kedvelt Boka bandája mulattatá szivvidító hangszereivel a válogatott szépszámú vendégeket.

Láng Bódi társasága, mely egyesülve helybeli színingazgató Csabaiéval nyujta néhány élvezetteljs estvét városunknak, f. hó 12-én lépett föl utoljára a „Szökött katonában,“ s pártolás hiánya miatt el kelle távoznia körünkből, fájdalmasan adók nekik utolsó intó szavunkat: Eredjetez innen derültebb éghajlat alá. De véletlen öröm, — millyet városunk még eddig keveset tapasztalt — lepe meg bennünket, hallván, hogy Csabai úr a Kassára menendő H a v i, G ó c s és S z a b ó igazgatása alatti aradi dal- és dráma-társaságot átmenet közben hat előadásra megnyerte, mellyet is f. hó 19-én kezdtek meg, „Dalmá“-val; főbb szerepek következő kezekben: Dalma, Jánosiné; Elemér, Komáromi; Oldamur, Boer; Disabul, Zöldy; Kublaj, Simonyi. J á n o s i n é neve nem ismeretlen e lapok hasábjain, közönségünknek is kedvence, de nem is ok nélkül; tiszta csengő hang, szép deli termet, kedves arc, különösen e műben, midőn majd a sorssal dacolni akaró büszke chagánt, majd a szenvedély dülta szerelmest művészien állítá élénk. K o m á r o m i L a j o s — (megkülönböztetendő Alajostól, ki szinte e társasághoz tartozik, azonban jelenleg Pesten van) — tehetségdús fiatal színész, egy év alatt, — mióta körünkből eltávozott — szép előhaladást téve e pályán, legszebb reményekre jogosit szini jövendője iránt; a szerelmében szenvedő s elhaló Elemér szerepében élvezet volt őt látnunk. Z ö l d y-ben megszemélyesítve láttuk az álnok dühös Disabult, S i m o n y i is a hízeglő udvaronc Kublaj; s B o e r a nemzet jövője felett aggódó Oldamur szerepében kielégítőz voltak; elmondhatni: általában az öszves személyzet, — kivéve egy két csabai társaságbelit, kik pár sorból álló mondókáikat is alig tudák elnyögni — szerep tudás, s ennek következtében helyes szavalás s öszvezágó előadás által mindent elkövetett e mű emelésére. Közönség igen fényes számmal.

Junius 21-én „Rabszolgaság a szabad Amerikában,“ melly már ezelőtt jóval adatott szinpadunkon „Tamás bátya kunyhója“ czime alatt, — irván ezt Benedek — amazt pedig Dumanoir: a két mű közti különbség elmondhatni, hogy olly nagy, mint ég és föld között; a szerepek legjobb kezekben: Harris, Zöldy; Haley, Simonyi; György, Komáromi; Eliza, Jánosiné; Tamás, Dózsa; Bird tanácsnok, Boer; kisebb szereplők közül: Bengali, Havi; Philemon rabszolga Egri — elégiték ki a közönséget, melly tetszését folytonos taps és éljenekkel nyilvánítá.

Junius 23-án „Lucia.“ A daltársaságban is több fiatal művésznők és művészekkel találkozunk. Toperczerné, Miss Lucia, több izben viharzó tapsokat aratott; férfiak

közül Vincze, Bidebend Raimund s Filipovits, Aston Henrik, köztetszésben részesültek; mindkettő diszére válik bármely rendezett vidéki szinpadnak is. Könignek, Edgar, is sok sikerült jelenetei voltak. Közönség ismét nagy számmal.

Junius 25-én „Vid és Hadúrért lázadók“ Zöldy, Vid, Jánossiné, Hulla, Vata leánya; Telegdi Csanád, Dózsa, ennek fia; Jenő, Komáromi; mint mindig, jelenleg is tökéletesen kielégíték művészi játékkal a szépszámú közönséget.

JULIUS.

NEMZETI SZINHÁZ.

A nemzeti színházi nyugdíj-intézeti korm. választmány 1852. évi nov 16-ki 2. üléséből kiadott fölhívásban közzétett pénzalap növelésére eddig következő adakozások gyűltek be pengő pénzben, u. m.

A nemz. színház igazgatósága részéről f. é. febr. 7-kén e célra rendezett álarczos tánczvizigalom tiszta jövedelméből . . . 600 ft

A pesti 1-ső oszt. tek. cs. k. járásbiróságtól, mint e célra nála t. cz. Jordán István úr által letett adomány 4 „

T. cz. ifj. Majláth György urtól, mint a pécsi színházban f. é. máj. 11-kén művészek és műkedvelők közremunkálásával rendezett zeneestély tiszta jövedelme 200 „

T. cz. gróf Zichy Henrik 10. számú gyűjtőívén jegyzett készpénzbeli adakozások, u. m. gróf Zichy Henrik 10 ft, gr. Pécsey Emanuel 10 ft, b. Miske Ferenczné 10 ft, b. Miske Jakabné 10 ft, Erdődy E. 10 ft, gróf Széchenyi Pál 10 ft, gróf Festetics György 10 ft, gr. Pejaesevitsnő 5 ft, gr Pallavicini 10 ft. . . . 85 „

Összesen 889 ft

Melly jótékony adakozások közméltánylat végett közzététvén; alulirt midőn a korm. választmány nevében mind a nemes lelkű adakozók, mind a gyűjtésben buzgó hazafiak iránti őszinte hála köszönetét nyilvánítaná, kedves kötelességének tartja azt is kijelenteni, hogy a főnebbi adakozásokon kívül még következő hazafiak, u. m. Lukács László úr könyvnyomda tulajdonos: a nyugpénzintézeti alapszabályok 1000 példánybani, továbbá a tánczvizigalmi hirdetésmények és beléptijegyek teljes számú szükségletének; t. cz. Landerer és Heckenast nyomdaintézet: a gyűjtőívek és kísérlőlevelek 300 példánybani; mint szinté t. cz. Tr. Károlyi nyomdatulajdonos úr: a beadási jegyző és mutatókönyvek teljes szükségletének díjtalan kiállítása; valamint a nemz. színház t. cz. igazgatósága: az eddig megkivántatott irodai kellékek; és t. cz. Ürményi József úr, választm. elnök: az ülésrei meghívójegyeknek 300 példánybani nyomtatása, nemkülönb az intézeti pécse nyomó és levéltári szekrény készítettésére szükséglett költség adományozása által kegyeskedtek serdülő intézetünket gyámolítani; melly jótétemények szinte közzététvén, a kegyes adományozók iránt a választmány őszinte köszönete nyilvánítatik.

Az alaptökének időközben havidíj, vendégdíj, kamat, százalékok stb mint rendes jövedelmi források általi gyarapodásáról a színházi év bezártával adandó általános nyilvános számadásban fog jelentés tétetni.

Kelt Pesten, jun. 23. 1853. Fán c s y L a j o s mk. a nemz. szinh. nyugd. intézeti korm. választm. tagja s jegyzője.

JELENTÉS ÉS FELHIVÁS

a drámairodalommal foglalkozók és vidéki szinigazgatók érdekében.

Aló l i r t a f. é. jun. 18-kán kelt hirdeteménye folytában tisztelettel jelentheti, hogy következő, a drámairodalom mezején részint eredeti, részint fordított műveikről ismeretes írók u. m. t. cz. B e n k ő Kálmán ú r, B u l y o v s z k i n é a s z. C s e p r e g h i Lajos, D e g r é Alajos, D o b s a Lajos, E g r e s s y Gábor, H e g e d ű s Lajos, J ó k a i Mór, K a z i n c z y Gábor, K ö v é r Lajos, O r s z á g h Antal, S z i g l i g e t i és V a h o t Imre urak bizodalját volt szerencsés eddig vállalata számára megnyerni; kiknek akár eredeti akár fordított drámai műveik, jövendőben közvetlenül és kizárólagosan csak tőle és általa lesznek bármely vidéki szinpad számára megszerezhetők; ez okból minden ebbeli kívánatok jövendőre egyenesen hozzá intézendők; remélvén azonban, hogy szerencsés lesz a drámairodalommal foglalkozó többi írók bizodalját is megnyerni, megbizásokat azok műveire is elfogad; az illetőket a közbenjárás sikeréről pontosan értesítvén.

Midő n a l ó l i r t e szinügyködési vállalatba fogott, nemcsak a drámairodalmi művekhez juthatást könnyíteni, hanem egyszersmind az írói tulajdon törvényes védelmét is köréhez képest lehetőleg szilárdítani s csempészések jogbitorlásoktól oltalmazni ohajtá, s e tekintetben a nemzeti színházi lapban minden vidéki szintársulatok működése folytonos figyelemmel levén kísérve, így az ellenörködés is lehetségesítve leend.

Aló l i r t s e m f o g j a e l m u l a s z t a n i j ö v e n d ő b e n i d ő s z a k o n k é n t i j e l e n t é s e i b e n a r e n d e l k e z é s e a l á b o c s á t o t t é s b o c s á t a n d ó ú j s z i n m ű v e k v a g y o p e r á k i r á n t , a z i l l e t ő k ö z ö n s é g e t é r t e s i t e n i , v a l a m i n t a l e h e t ő s é g h e z k é p e s t , a n e m z e t i s z i n h á z i l a p u t j á n a r r ó l i s t u d ó s i t a n i , m i f é l e ú j m ű v e k é s m i l l y s z i n p a d o k o n v á r n a k l e g k ö z e l e b b i e l ő a d a t á s r a ?

Midő n a l ó l i r t e z e n ü g y k ö d é s r e a l e g j o b b s z á n d é k k a l v á l l a l k o z o t t , a z t a z o n h i e d e l e m m e l s r e m é n y b e n t e t t e : h o g y m i n d e n h a z a f i ő t v á l l a l k o z á s á b a n , k ü l ö n ö s e n a z í r ó k é r d e k e t e k i n t e t é b ő l k é s z s é g g e l f o g j a g y á m o l i t a n i ; e z o k b ó l v e s z m a g á n a k s z a b a d s á g o t , v á l l a l a t á t s z i v e s p á r t o l á s u k b a a j á n l a n i . K e l t P e s t e n , j u n . 3 0 . 1 8 5 3 .

S z á s z L a j o s ,
nemzeti színházi alügyelő.

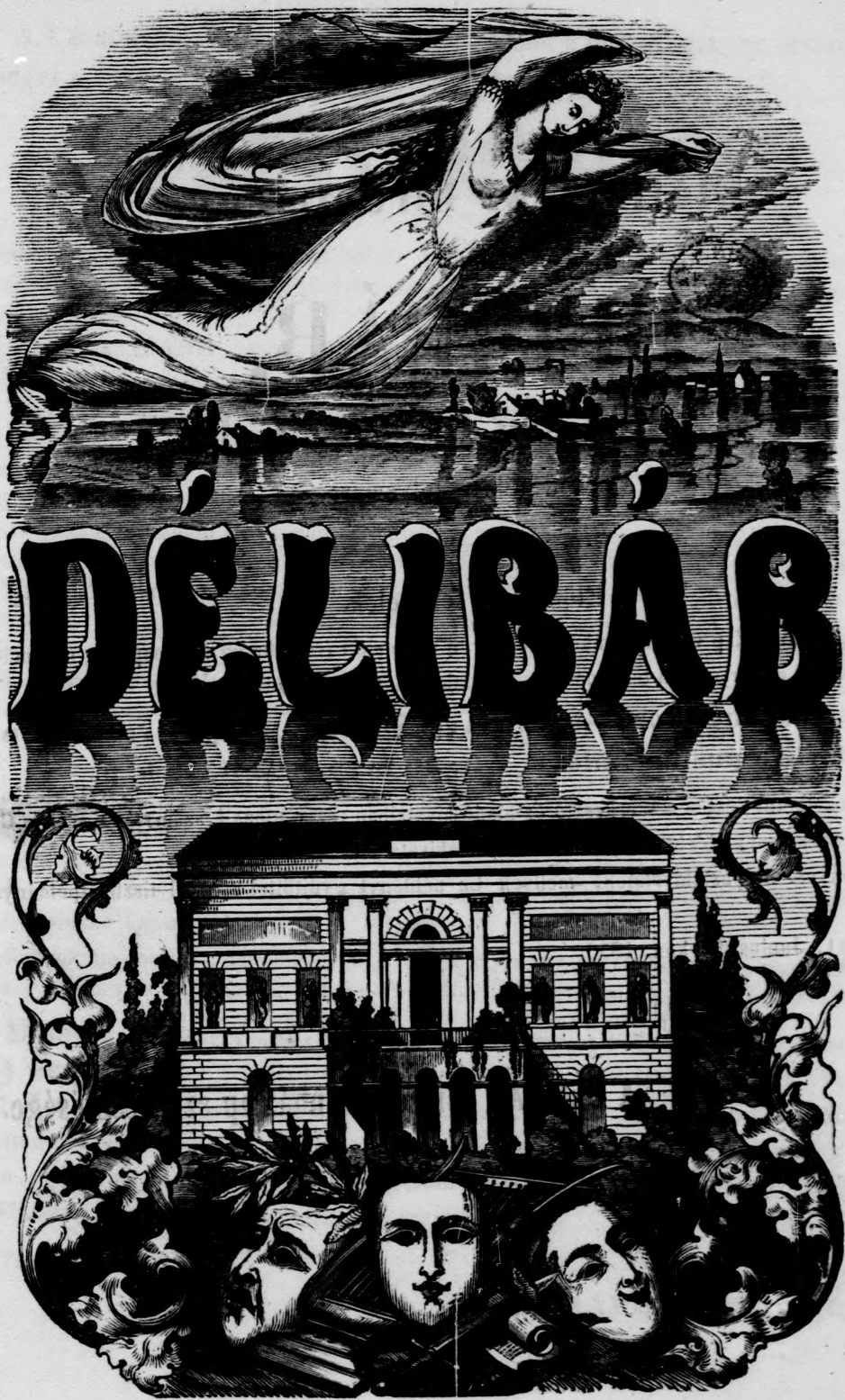
MONDANIVALÓK. Egy eddigelé ismeretlen versművész egy csomó verset küldött be hozzánk, azon bátorkodással, hogy darabjának díja tíz forint. Nem értjük; mi fizetünk-e a kiadásért tíz forintot, vagy nekünk fizetnek annyit? Az első esetben nagyon sok, a másodikban igen kevés.

Mai számunkkal küldjük szét legujabb párizsi divatképünket.

FELELŐS SZERKESZTŐ
TOLNAI GRÓF FESTETITS LEO.

PEST, 1853.
EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.

gróf Festetics de Tolna
1853. 7. 22. kelt

Előfizetési hirdetés

A

DÉLIBÁB, NEMZETI SZINHÁZI LAP

másod félévi folyamára.

Előfizetési feltételek.

Megjelenik e lap vasárnaponként két sűrűn nyomtatott íven, finom velinpapíron, szépmű-
velési, irodalmi és társasági tartalommal, havonként két dívatképpel.

**Pesten házhoz hordással félévre 6 forint, negyedévre 3 ft. p.
vidékre postán küldve 7 ft. 36 kr. p. — 3 ft. 48 k. p.**

Előfizethetni Pesten a szerkesztő és kiadó hivatalban (szép utca 1. szám) és E m i c h G.
kereskedésében; vidéken minden cs. k. postahivatalnál.

Azon cs. k. postahivatalok, melyek tiz példányt gyűjtöttek, attól tiszteletpéldányt
kaphandnak.

P e s t, Junius 12-kén. 1853.

A DÉLIBÁB nemzeti színházlap szerkesztősége.

A. f. é. utolsó évnegyed közelgetvén, sietünk a tisztelt magyar olvasó közönséget megkérni, miszerint illető tisztelt hazánkfiak a

„PESTI NAPLÓ”

negyedik évnegyedi előfizetése iránt szives rendelkezéseiket elég korán megtenni méltóztassanak, hogy a nyomandó példányok számának elhatározásában ahhoz alkalmazhassuk magunkat.

E politikai folyóirat, jövőre is következetesen folytatván programjában kitűzött irányát, s több jeles szellemi képesség és hazafiai indulat támogatását megnyervén, gyarapodó arányban reményli kitűzött közhasznú loyális céljait folytathatni. S e végre valamint eddig, úgy jövőre is, nem csak a világesemények, s a legtekintélyesb bel- és külföldi sajtónyelvű közlönyök hű és gyors közlése, hanem közvetlen tárgyavatott tudósítóink által hely színén nyert értesítések s levelek nyomán is tisztelt olvasóinkat folyvást az események színvonalán tartandjuk, s midőn elég fontosnak látjuk, a tudásvágyat egyszersmind rendkívüli magán távirati sürgönyök útján is kielégíteni igyekszendünk. — E közben nem fogjuk feledni a hazát, s annak culturai fejlesztését. Egy részről az ország minden vidékein lapjainkkal kapcsolatban álló érdemes levelezőink közremunkálása, más részről a fennálló viszonyok alapján keletkező időszerű vezércikkeink által törekedni fogunk továbbra is lapjaink tanulságos voltát emelni, s a közéletnek tolmácsául szolgálni, közintézeteink állapotjáról időszerű értesítést adni, s mindennek felett irodalmi rovatunkban a nemzeti mivelttség ügyét támogatni. E közben kellemes időöltésre is szolgáltatunk anyagot, s a szépnemre mindig illő figyelemmel leencünk, azért is tárczáink mindig legjelesb íróink dolgozatait foglalandja magában. A magyar Nábob, koszorús írónk Jókay Mór igazán remek irányregénye f. é. october végeig el fog tartani. Ezt ismét egy jeles francia regény váltandja fel. — S hogy végre tisztelt olvasóinknak a körülményekhez képest semmi kívánni valójok ne maradjon, lapjainkban valamint a hivatalos rendeletek egész terjedelmökben, úgy a hivatalos hírdetések is kivonatban napról napra be fognak iktattatni.

Rajtunk ne muljon, úgy állítani ki jövőre is a Pesti Naplót, hogy abban a magyar közönség hasznos és kellemes olvasmányt, s a külföldi sajtónak lehetőleg teljes pótlékát nyerje.

Előfizetési feltételek a negyedik évnegyedi (october-decemberi) évfolyamra: VIDÉKRE postán küldve 5 frt. BUDAPESTEN házhozhordással 4 frt. p. p. Az előfizetési díjak elfogadtatnak minden cs. kir. postahivatalnál — és Pesten a Pesti Napló kiadó-hivatalában uri-utcza 8. sz. a. 1-ső emeleten az udvarban, és Emich Gusztáv könyvkereskedésében úri- és kigyó-utcza szegletén. Az előfizetési leveleket bérmentesítettnek kérjük.

Pesten, sept. 18. 1853.

A „PESTI NAPLÓ” szerkesztősége.

Előfizetési hirdetmény

A

DÉLIBÁB, NEMZETI SZINHÁZI LAP

másod félévi folyamára.

Előfizetési feltételek.

Megjelenik e lap vasárnaponként két sűrűn nyomtatott íven, finom velinpapíron, szépmű-
velési, irodalmi és társaséleti tartalommal, havonként két divatképpel.

**Pesten házhoz hordással félévre 6 forint, negyedévre 3 ft. p.
vidékre postán küldve 7 ft. 36 kr. p. — 3 ft. 48 k. p.**

Előfizethetni Pesten a szerkesztő és kiadó hivatalban (szép utca 1. szám) és Emich G.
kereskedésében; vidéken minden cs. k. postahivatalnál.

Azon cs. k. postahivatalok, melyek tíz példányt gyűjtöttek, attól tiszteletpéldányt
kérhetnek.

Pest, Junius 12-kén. 1853.

A DÉLIBAB nemzeti színházlap szerkesztősége.